

Fa Dupl. OYK

KIELIKESKUSUUTISIA

LANGUAGE CENTRE NEWS

N:o 5 TOUKOKUU - MAY 1986

RAPORTEJA - REPORTS

- Liisa Löfman: Kielikeskusopettajien ammattikuvasta ja koulutustarpeesta 3
- Raija Markkanen: Text-Argumentation-Interpretation -konferenssi 13
- Brett Dellinger: Language teaching and peace education 16
- Karsten Jessen: Die Deutsche Auslandsgesellschaft e.V. Lübeck 19
- Jochen Schröder: Bemerkungen zur Spezifik des Sprachgebrauchs in der DDR - eine Fallstudie 21

KIRJAKATSAUS - BOOKS BRIEFLY

- Deutsch für Germanisten 28
- Der Große Duden 30

TIEDOTUKSIA - INFORMATION

- Korkeakoulujen kielikeskus tiedottaa 33
- Enseignement du français langue de specialite 35
- Fachsprachlicher DaF-Unterricht 35
- AFinLA:n syysseminario Joensuussa 15.-16.11.1986 36
19. Internationaler Ferienkurs 37
- The Sixth International Conference of Nordic and General Linguistics 40
- 8ème rencontre des professeurs de français de l'enseignement superieur 44
- TAKO-86 päivät 45

ENGLISH SUMMARY 46

SVENSK RESUMÉ 47

Korkeakoulujen kielikeskus
Jyväskylän yliopisto
40100 JYVÄSKYLÄ 10

Language Centre for Finnish Universities
University of Jyväskylä
SF-40100 JYVÄSKYLÄ 10
Finland
ISSN 0358-2027

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Vastaava toimittaja / Managing editor: Raija Markkanen
Toimituskunta / Editorial staff: Maarit Heikinheimo-Schröder
Sinikka Koponen
Eva May
Eila Pakkanen
Hartmut Schröder
Helena Valtanen

Puh. / Tel. 941-292 880 Markkanen
292 881 Puoliväli, Salo
292 882 Laihiala-Kankainen
292 883 Nikko
292 884 May, Valtanen
292 885 Schröder
292 886 Koponen, Häivälä
292 887 Pakkanen
292 889 Jokeila
292 889 Laitinen
292 877 Heikinheimo-Schröder
292 898 Sikanen
292 879 Heilin
291 419 Ylönen

Hyvät Kielikeskusuutisten lukijat!

Pahoittelemme Kielikeskusuutisten toukokuun numeron myöhäistä ilmestymistä, mikä ei johdu meistä, vaan virkamieslakosta.

Myöhästymisestä huolimatta toivotamme kaikille Kielikeskusuutisten lukijoille aurinkoista ja virkistävää kesää. Tapaamme seuraavan kerran elokuussa.

Toimituskunta

RAPORTTEJA - REPORTS

Liisa Löfman
 Universität München

KIELIKESKUSOPETTAJIEN AMMATTI- KUVASTA JA KOULUTUSTARPEESTA

Kielikeskusten opettajien lisäkoulutuksesta on viimeisen parin vuoden aikana keskusteltu usein. Kielikeskusten opettajat, jotka useimmiten ovat saaneet perinteisen kielenopettajan koulutuksen, ovat tunteneet tarvetta perehtyä nimenomaan sellaisiin kielenopetusmenetelmiin, jotka hyödyttäisivät heitä uudella erityisalojen kielenopetuksen alalla. Lyhyiden, silloin tällöin pidettävien koulutuspäivien ja seminaarien tilalle on haluttu saada jotain "tukevampaa", systemaattisemmin järjestettyä täydennyskoulutusta.

Tällaista täydennyskoulutusohjelmaa ruvettiin suunnittelemaan noin vuosi sitten. Suunnitelmaa tukemaan laadittiin laajahko kyselykaavake, joka lähetettiin kaikille kielikeskusten opettajille. Koulutustarvetta haluttiin tutkia ammattikuva-analyysin avulla painottaen kvalifikaatiovaatimuksia, vaatimuksia, jotka kohdistuvat työkykyyn ja yksilöllisiin valmiuksiin, tietoihin ja kykyihin edellytyksenä työtehtävien suorittamiselle. Tavoitteena oli saada koulutussuunnitelman pohjaksi riittävää tietoa siitä, miten kielikeskusten opettajat hahmottavat työnsä ja siinä esiintyvät ongelmat. Vasta tällaiselta pohjalta katsottiin voitavan laatia sellainen koulutusohjelma, jossa ammatillinen todellisuus, oppisisällöt ja opiskelevat yksilöt kohtaavat toisensa mielekkäällä tavalla oppimistapahtumassa. Avainkäsitteitä olivat "ongelmakeskeisyys", "aikuisdidaktisten periaatteiden huomioonottaminen", sekä opiskelun ja oppimisen mielekkyyden takaaminen.

Seuraavassa raportoidaan lyhyesti kyselyn tuloksia.

1. TUTKIMUSONGELMISTA JA VASTAUKSISTA

Tutkimuksen avulla haluttiin löytää vastaukset ennen kaikkea seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen koulutus ja opettajakokemus kielikeskusten opettajilla on?
2. Mitkä tehtävät painottuvat ajallisesti tai muuten kielikeskusopettajan ammatissa?
3. Mitkä ammattiin liittyvistä tehtävistä koetaan ongelmallisiksi?
4. Mitkä ammattiin liittyvät seikat tuottavat tyydytystä?

5. Miten ammattiin liittyvät tehtävät ryhmittyvät ja millaisia ongelmia esiintyy näissä pääryhmissä?
6. Mistä tekijöistä opettajat katsovat ongelmien johtuvan?
7. Millaiseksi muodostuu opettajien täydennyskoulutustarve esiintulleiden tietojen perusteella?
8. Millaisia toivomuksia ja ehdotuksia opettajat esittävät oman koulutuksensa suhteen?
9. Kuinka paljon edellä esitetyissä kysymyksissä esiintyy vaihtelua opetettavasta kielestä, opetettavasta alasta, opetettavista kursseista tai opettajan virka-asemasta riippuen?

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 177 opettajaa. Heistä oli kielikeskuksien johtajia 7, lehtoreita 44, päätoimisia tuntiopettajia 79 sekä sivutoimisia tuntiopettajia 46. Vastaukset jakautuivat opetettavan kielen mukaan seuraavasti: englanti 60; ruotsi 36; saksa 32; suomi 19; romaniset kielet 19; venäjä 7; muut 4. Eri kielikeskuksista saatiin vastauksia seuraavasti: Helsingin yliopiston kielikeskus 50; Tampereen yliopiston kielikeskus 20; Turun yliopiston kielikeskus 13; Oulun yliopiston kielikeskus 14; Joensuun yliopiston kielikeskus 15; Kuopion yliopiston kielikeskus 7; Jyväskylän yliopiston kielikeskus 13; Lapin korkeakoulun kielikeskus 4; Abo Akademi språktjänst 9; Teknillisen korkeakoulun kielikeskus 14; Tampereen teknillisen korkeakoulun kielikeskus 6; Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun kielikeskus 9; muut 3.

2. KIELIKESKUKSIEN OPETTAJIEN KOULUTUKSESTA JA TYÖKOKEMUKSESTA

Kielikeskusopettajien koulutuksellista taustaa selviteltiin tarkastelemalla saavutettua oppiarvoa, arvosanaa opetettavassa kielessä sekä opetusharjoittelua. Lisäksi tarkasteltiin jatko- tai täydennyskoulutukseen osallistumista, kirjallista toimintaa ja opettajakokemusta sekä sen alan opiskelua, jonka erityiskieltä opettaja opettaa.

Oppiarvoja käsiteltiin neljänä ryhmänä: 1) tohtorit ja lisensiaatit; 2) ylemmän kandidaatin tutkinnon tai vastaavan suorittaneet; 3) alemman kandidaatin tutkinnon tai vastaavan suorittaneet; sekä 4) opettajat, joilla ei ole akateemista loppututkintoa. Suurimmaksi ryhmäksi osoittautui toinen ryhmä (69%). Siihen lukeutui 81 % kaikista kyselyyn vastanneista suomalaisista ja 45 % kyselyyn vastanneista ulkomaalaisista. Seuraavaksi suurin oli kolmas ryhmä (15 %), jossa suomalaiset olivat vähemmistönä. Ensimmäiseen ryhmään

lukeutuvista (10 %) oli suunnilleen yhtä suuri määrä suomalaisia ja ulkomaalaisia. Neljäs ryhmä oli pienin (5 %) ja koostui pelkästään ulkomaalaisista opettajista.

Vastaajien enemmistöllä (65 %) oli ylempi yliopistollinen arvosana tai vastaava opettamassaan kielessä, kuitenkin useammin suomalaisilla kuin ulkomaalaisilla. Alempi yliopistollinen arvosana tai vastaava oli huomattavasti harvemmallalla opettajalla (18 %), joista enemmistö oli ulkomaalaisia. Huomattavan suurella määrällä kyselyyn vastanneista ulkomaalaisista opettajista (38 %) ei ollut yliopistollista arvosanaa opettamassaan kielessä, suomalaisilla (2 %) tämä sen sijaan oli harvinaista. Tohtori/lisensiaattitasoisen arvosanan omaavia oli vähän (5 %), ja ryhmä jakautui tasaisesti suomalaisten ja ulkomaalaisten kesken.

Suurin osa vastaajista (64 %) oli suorittanut opetusharjoittelun jossain muodossa. Sen olivat useimmin suorittaneet lehtorit (70 %), mutta myös päätoimisten (68 %) ja sivutoimisten (51 %) opettajien kohdalla se oli tavallista. Sanottavia eroja suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä ei ollut. Suurin osa suomalaisista opettajista (87 %) oli suorittanut arvosanan kasvatustieteessä.

Kielikeskuksien opettajat osoittautuivat olevan aktiivisesti kiinnostuneita ammattitaitonsa kehittämistä. Yli puolet kyselyyn vastanneista opettajista oli harjoittanut jatko-opiskelua jossain muodossa. Jatko-opintoja oli harjoitettu seuraavanlaisia tarkoituksia varten: 1) FL- tai FT-arvo; 2) FK-tutkinto; 3) sivulaudatur; 4) kasvatustieteen arvosana; sekä 5) HuK-tutkinto. Suurin osa opettajista ilmoitti osallistuneensa täydennyskoulutustilaisuuksiin (74 %). Aktiivisimpia olivat olleet saksan opettajat (94 % kyselyyn vastanneista), mutta innokkaita olivat olleet myös englannin (73 %), venäjän (71 %), ruotsin (67 %), romanisten kielten (53 %) sekä suomen (50 %) opettajat. Suomalaiset ja ulkomaalaiset opettajat olivat olleet suunnilleen yhtä aktiivisia.

Koska kielikeskusopettaja joutuu opettamaan ehkä useamman eri alan ammattikieltä, haluttiin tutkimuksessa selvittää, kuinka usein opettajat olivat opiskelleet niitä aloja, joiden erityiskieltä he opettavat. Kysymykseen vastasi vain noin puolet koko kyselyyn vastanneista. Ulkomaalaiset opettajat olivat opiskelleet opettamiensa aloja useammin (61 %) kuin suomalaiset kollegansa (40 %). Erityisalaa opiskelleilla oli joko ko. alan tutkinto, arvosana tai he olivat suorittaneet siinä erillisiä kursseja tai opiskelleet sitä yksin. Alan tuntemusta pidettiin tärkeänä; noin kolmannes opettajista arvioi sen erittäin merkitykselliseksi ja lähes puolet aika merkitykselliseksi.

Kielikeskuksissa vallitseva jatkuva oppimateriaalien puute heijastuu opettajien harjoittamaan kirjalliseen toimintaan: suurin osa kirjallisesta toiminnasta oli oppimateriaalien laatimista. Muina kirjallisen toiminnan lajeina mainittiin artikkeleiden, raporttien ja kirja-arvostelujen kirjoittaminen.

Vaikka kielikeskukset ovat suhteellisen nuoria yliopiston laitoksia, ei niiden opettajilta suinkaan puutu opettajakokemusta. Kokemusta oli hankittu sekä kielikeskuksista että muista oppilaitoksista: suomalaisten opettajien opettajakokemus oli keskimäärin 11,7 vuotta ja ulkomaalaisten opettajien 11,3 vuotta. Kaikilla opettajaryhmillä oli runsaasti opettajakokemusta: lehtorit olivat toimineet opettajina keskimäärin 13,8 vuotta, päätoimiset tuntiopettajat 11,1 vuotta ja sivutoimiset tuntiopettajat 8,8 vuotta. Eri kielten välillä ei ollut huomattavia eroja.

3. TYÖTEHTAVISTA - ONGELMIA JA MIELIHYVÄÄ

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaiset työtehtävät koetaan aikaavieviksi ja hankaliksi sekä mitkä ovat ongelmallisimmat tehtävät ja niiden ongelmallisuuden mahdolliset aiheuttajat. Lisäksi haluttiin tietää, mitkä tehtävät koetaan mieluisiksi.

Viikottaisista tehtävistä veivät eniten aikaa oman opetuksen suunnittelu, hallinnolliset tehtävät, kirjallisen materiaalin hankkiminen, kotitehtävien tarkistaminen ja opetuksen organisointiin liittyvät järjestelytehtävät. Hankaluuksia eivät nämä tehtävät sanottavasti aiheuttaneet. Arvioitaessa ajankäyttöä pidemmällä aikavälillä, osoittautuivat seuraavat tehtävät sekä aikaavieviksi että hankaliksi: 1) oman opetuksen suunnittelu, 2) kirjallisen materiaalin hankkiminen, 3) oman alan kehityksen seuraaminen, 4) omaan alaan liittyvän tutkimustyön tekeminen, 5) kirjallinen toiminta (muu kuin oppimateriaalien laatiminen), 6) kielikokeiden laatiminen sekä 7) perehtyminen niihin aloihin, joiden erityiskieltä opettaa.

Vastaaajia pyydettiin mainitsemaan viisi ongelmallisinta, heidän työhönsä liittyvää tehtävää. Vastauksista erottuivat alla luetellut kahdeksan ongelma-alueita:

1. OPPIMATERIAALEIHIN LIITTYVÄT ONGELMAT

- materiaalien hankinta, laatiminen ja suunnittelu
- materiaalin didaktisointi
- materiaalin vaikeustason määrittely

2. OPETUKSEEN LIITTYVÄT ONGELMAT

- opetusmetodien kehittäminen
- opetuksen suunnitteleminen
- opetuksen koordinointi
- tarpeiden määrittely ja arviointi

3. OPETUSJÄRJESTELYIHIN JA -OLOSUHTEISIIN LIITTYVÄT ONGELMAT

- huonot, vanhat, sopimattomat opetustilat
- huonot, vanhat, puuttuvat varusteet, välineet
- liian lyhyet kurssit
- liian suuret ryhmät
- lukujärjestyksen tiukkuus
- kiire
- liian suuri työmäärä
- opiskelijoiden poissaolot

4. KIELIT AidON MITTAAMISEEN LIITTYVÄT ONGELMAT

- sopivien kokeiden saanti ja laatiminen
- arvostelu
- korjaus
- suullisen kielitaidon arviointi

5. OPISKELIJOIHIN LIITTYVÄT ONGELMAT

- motivointikysymykset
- opiskelijoiden puhumaan aktivointi
- heterogeeniset ryhmät
- opetuksen eriyttäminen
- suuret lähtötasoerot
- virheiden korjaaminen

6. YHTEISTYÖHÖN LIITTYVÄT ONGELMAT

- yhteydet muihin kielikeskuksiin
- yhteydet ulkomaille
- yhteistyövaikkeudet omassa laitoksessa
- yhteistyövaikkeudet eri laitosten kesken
- yhteistyövaikkeudet yliopiston hallinnon kanssa

7. ERITYISALAN OPETUKSEEN LIITTYVÄT ONGELMAT

- perehtyminen opiskelijoiden erityisalaan
- ammattikielen ja -termien välittäminen
- ammattispesifisen opetuksen didaktisointi

8. HENKILÖKOHTAINEN URA

- oman kielitaidon ylläpito
- oma tutkimustyö
- oman tieteenalan kehityksen seuraaminen
- ulkomaisen täydennyskoulutuksen vähyys

9. MUUT ONGELMAT

- englannin ylivalta
- kielenopetuksen aliarvostus
- kielitodistusten antamiseen kuluva aika
- hallinnon/byrokratian vaatima aika

Ongelmista erottuivat selvimmin neljä ensimmäistä aluetta ja näistä vaikeimmiksi koettiin oppimateriaaliongelmat.

Mistä ongelmat sitten aiheutuvat? Opettajat arvelivat suurimpien vaikeuksien johtuvan seuraavista tekijöistä, jotka he valitsivat neljäntoista vaihtoehdon luettelosta:

1. sopivan oppimateriaalin puute
2. ajanpuute
3. määrärahojen puuttuminen
4. valmiiden kokeiden puute
5. koulutuksen ja tarvittavan tiedon puute
6. järjestelyjen hankaluudet.
7. kokemuksen vähyys
8. yhteistyövaikeudet
9. hallinnosta aiheutuvat hankaluudet

Sopivan oppimateriaalin puuttuminen ja ajan vähyys olivat tekijöitä, joista yli puolet vastaajista arveli vaikeuksien johtuvan. Yli kolmannes arveli määrärahojen puuttumisen olevan vaikeuksien suurimpana syynä. Noin neljäsosa arveli kokemuksen puuttumisen aiheuttavan vaikeuksia.

Mainittujen syiden lisäksi opettajat toivat esille myös muita tekijöitä. Näistä mainittiin yleisimmin seuraavat:

1. kielikeskusopettajan ammattikuvan selkiytymättömyys
2. kielenopetuksen aliarvostus yliopistossa
3. englannin kielen ylivalta
4. tuntiopettajain epävarma asema

Vähintään yhtä tärkeätä kuin ongelmien selvittäminen, on tietää, mitkä tehtävät koetaan mielihyvää tuottaviksi. Niinpä vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitkä viisi työtehtävää he kokevat erikoista mielihyvää tuottaviksi. Alla olevassa luettelossa esitetään opettajien arviot mieluisimmista työtehtävistä:

1. OPETUS

- itse opetustapahtuma
- opetuksen suunnittelu
- erityisalan kielenopetus
- työn luovuus

2. YHTEISTYÖ OPISKELIJOIDEN KANSSA

- aikuiset, miellyttävät opiskelijat

3. OPPIMATERIAALIT, METODIT, TESTAUS

- oppimateriaalin suunnittelu ja kehittäminen
- oppimateriaalien etsiminen
- erilaisten opetusmenetelmien käyttäminen
- kokeiden laatiminen

4. HENKILÖKOHTAINEN HYÖTY

- oman kielitaidon monipuolistuminen
- erilaisiin aloihin perehtyminen
- tutkimustyön mahdollisuudet

5. OPETUKSEN JÄRJESTELYT

- työn itsenäisyys
- joustava työaika
- vaihtelevat ja moninaiset kurssit

6. OPISKELIJOIDEN AUTTAMINEN

- opiskelijoiden motivoiminen
- opiskelijoiden auttaminen
- kielitaidon parantaminen
- tieteellisen ajattelun kehittäminen

7. YHTEISTYÖ MUIDEN KANSSA

- miellyttävät, yhteistyöhaluiset työtoverit
- yhteistyö muiden maiden kanssa

8. KIELEN HARRASTUKSEN LISÄÄMINEN

- äidinkielenä "markkinointi"
- innostuksen lisääminen kielenopiskelua kohtaan
- kielen ja kulttuurin opetus

Ylivoimaisesti useimmin mainittiin neljään ensimmäiseen alueeseen liittyvät työtehtävät. Suurimpana mielihyvän tuottajana näytti olevan uuden alan mukanaan tuoma haastavuus: aivan uudenlaisen työn tekeminen, hyvien ideoiden keksiminen ja kehittäminen, uusien asioiden oppiminen. Tämä yhdistyi aikuisten opettavien kanssa työskentelemiseen, joka parhaassa tapauksessa takaa innostuneen ja motivoituneen osallistumisen.

4. VALMIUKSISTA JA MAHDOLLISUUKSISTA

Jotta tutkimuksessa ei rajoituttaisi pelkästään kielikeskusten "tässä ja nyt" -tilanteeseen, pyydettiin opettajia arvioimaan valmiutensa ammattialallansa tapahtuvan kehityksen seuraamiseen. Tämän lisäksi haluttiin tietää, millaiset ulkonaiset mahdollisuudet heillä on tähän.

Opettajat arvelivat itsellään olevan hyvät valmiudet ennen kaikkea oppimateriaaleja, opetusmenetelmiä ja arvosteluperiaatteita koskevan kehityksen seuraamiseen. Myös omaan alaan liittyvän tieteellisen kehityksen seuraamiseen arveltiin olevan hyvät valmiudet. Suomalaisten ja ulkomaalaisten arviot olivat samansuuntaisia, ulkomaalaisten tosin varovaisempia.

Ulkoisia mahdollisuuksia em. kehityssuuntien seuraamiseen ei arvioitu kovin hyviksi. Edellä mainitut neljä aluetta erottuivat kuitenkin alueina, joilla tapahtuvan kehityksen seuraamiseen katsottiin olevan mahdollisuuksia.

Vastajaat olivat yksimielisiä niistä alueista, joiden tehtävien toteuttamiseen katsottiin olevan hyvin huonot mahdollisuudet. Näitä olivat tutkimustyön ja muun kirjallisen työn tekeminen sekä kielikeskusjärjestelmän kehittäminen. Usein mainittiin myös kansainvälisten yhteyksien hoitaminen ja hallinnolliset tehtävät.

5. TÄYDENNYSKOULUTUKSESTA

Opettajille annettiin kaksikymmentä ehdotusta täydennyskoulutuksen mahdollisista alueista ja heitä pyydettiin ilmoittamaan, miltä alueilta he toivoisivat saavansa lisää koulutusta. Toivomuksista muodostui seuraava luettelo, jossa mainitaan lisäksi, kuinka monta prosenttia vastaajista oli kannattanut ko. vaihtoehtoa. Luettelossa ovat mukana alueet, jotka saivat yli 50 %:n kannatuksen.

1. Oppimateriaalien kehittäminen. 88,6 %
2. Opetusmenetelmien kehittäminen. 87,4 %

3. Kielitaidon mittaaminen. 78,3 %
  4. Erityisalujen terminologia. 68,0 %
  5. Erityisalujen kielenopetuksen didaktiikka. 66,3 %
  6. Aikuisopetuksen didaktiikka. 66,3 %
  7. Psykolingvistiikka (kielen oppimiseen ja omaksumiseen liittyvät kysymykset). 65,7 %
  8. Niihin aloihin perehtyminen, joita opettaa. 62,9 %
  9. Ajankohtaisen tiedon hankkiminen opettavan kielialueen maista. 62,9 %
  10. Sosiolingvistiikka (kieli ihmisten välisenä vuorovaikutuksena). 61,7 %
  11. Oman kielitaidon kehittäminen. 60,6 %
  12. Tekstilingvistiikka. 57,7 %
  13. ATK-avusteinen kielenopetus. 53,1 %
  14. Kielistudiometriikka. 52,6 %
  15. Viestintätieteet. 52,0 %
  16. Nauhoitteiden käyttö kielenopetuksessa. 41,4 %
- Ehdotuksia muista mahdollisista alueista ei annettu.

Tutkimuksessa haluttiin kuulla opettajien mielipiteet myös koulutusmuodon suhteen. Suosituimmiksi osoittautuivat 1 - 3 päivää kestävä koulutustilaisuudet, itseopiskelu, tutustumistilaisuudet eri kielikeskuksiin ja opetuksen seuraaminen niissä. Mielekkäänä pidettiin myös ohjattua itseopiskelua, joka on yhdistetty koulutustilaisuuksiin sekä tenttejä sisältävää ohjattua itseopiskelua. Usein toivottiin myös järjestettävän laaja koulutuskokonaisuus, joka koostuisi useista jaksoittain toistuvista lyhyistä tilaisuuksista. Monet vastaajat kannattivat myös 4 - 5 päivää kestävien koulutustilaisuuksien järjestämistä.

Muina toivottavina koulutusmuotoina mainittiin työskenteleminen ulkomaalaisessa firmassa/laitoksessa ja ulkomaisiin kursseihin osallistuminen. Hyödyllisinä pidettiin myös saman alan opettajien säännöllisiä tapaamisia ja keskustelutilaisuuksia sekä viikottain järjestettäviä seminaareja.

Koska täydennyskoulutuksen kohderyhmänä tulisivat olemaan useaa kieltä äidinkielenään puhuvat kielikeskusopettajat, oli aiheellista tiedustella, millä kielellä annettavaan koulutukseen oltaisiin valmiita osallistumaan. Suomalaisten opettajien kolme suosituinta kielivaihtoehtoa olivat suomi, englantti ja ruotsi, ulkomaalaisten englantti, suomi ja saksa.

Mieluisimpina koulutuspaikkoina mainittiin Helsinki, Tampere, Jyväskylä ja Turku.

Sopivimmat koulutuksen ajankohdat olivat vastaajien mielestä tammikuun alkupuoli, toukokuu ja kesäkuun alku, elokuun loppupuoli ja syyskuun alku.

Kyselyn vastauksien perusteella saatiin selvä kuva niistä alueista, jotka kielikeskusopettajien täydennyskoulutuksessa tulisi ottaa huomioon. Oppimateriaaliin, opetusmenetelmiin, kielitaidon mittaamiseen sekä kielenopetusta tukevien tieteenalojen kehitykseen liittyvien kysymysten tulisi saada siinä keskeinen osa. Selvää on myös, että koulutuksen kohderyhmä asettaa koulutukselle suuria laatuvaatimuksia - kielikeskusten opettajien enemmistö on pätevää ja pitkän opettajakokemuksen omaavaa. Edellä mainitut näkökohdat on pyritty ottamaan huomioon suunniteltaessa syksyllä 1986 alkavaa järjestelmällistä, pitkäjänteistä kielikeskusopettajien täydennyskoulutusohjelmaa (PILC). Suomessa kehitetty kielikeskusjärjestelmä herättää jatkuvasti mielenkiintoa ulkomailla - toivottavasti kielikeskusopettajien täydennyskoulutusohjelmakaan ei jää siitä osattomaksi.

Raija Markkanen
Korkeakoulujen kielikeskus

TEXT-ARGUMENTATION- INTERPRETATION -konferenssi

25.-27.4. pidettiin Jyväskylässä konferenssi aiheesta Teksti-Argumentaatio-Tulkinta, jonka järjestivät Jyväskylän yliopiston filosofian laitos ja Korkeakoulujen kielikeskus Jyväskylän yliopistoyhdistyksen tuella. Konferenssin ideivat alunperin Korkeakoulujen kielikeskuksen tutkija Hartmut Schröder ja filosofian laitoksella opettajana toimiva Martin Kusch, ja sen tarkoituksena oli tuoda esiin filosofian ja tekstilingvistiikan yhtymäkohtia. Näitä yhteyksiä filosofit ja lingvistit eivät ole aina välttämättä tunnistanneet, vaikka ovatkin pohtineet samoja ongelmia esimerkiksi tutkiessaan tekstin ymmärtämistä.

Tarve etsiä yhteyksiä filosofian ja kielitieteen välillä olikin tuonut lakon aiheuttamista hankaluksista huolimatta Jyväskylään melkoisen joukon asianharrastajia. Osallistujia oli kaiken kaikkiaan noin seitsemänkymmentä, heidän joukossaan suomalaisten lisäksi useita tutkijoita eri puolilta Eurooppaa.

Konferenssin avauspuheessaan Jyväskylän yliopiston rehtori Martti Takala korosti eri tieteenaloja yhdistävien tapaamisten tärkeyttä. Hän piti myös pienimuotoisia erityisryhmien kokoontumisia hyvinä siksi, että eri alojen asiantuntijat voivat niissä keskustella syvällisesti. Konferenssin kuluessa kävi kuitenkin selväksi, että eri tieteenalojen välinen keskustelu ei välttämättä ole kovin helppoa. Konferenssin kielinä olivat englanti ja saksa, mutta siinäkin tapauksessa, että filosofit ja kielitieteilijät käyttivät samaa kieltä, "yhteisen kielen" löytäminen tuntui olevan vaikeaa. Tämä kävi ilmi jo ensimmäisen yleisesitelmän yhteydessä, jonka piti tunnettu tekstilingvisti J. Petöfi Bielefeldin yliopistosta. Kommentoidessaan tätä tekstiä rakenteena ja prosessina tarkastellutta esitelmää filosofi V. Rantala esitti useita esitelmöitsijän käyttämiä peruskäsitteitä koskevia kysymyksiä. Sama peruskäsitteitä koskeva erimielisyys jatkui myös ensimmäisen illan paneelikeskustelussa, jossa filosofit ja kielitieteilijät pohtivat argumentaatioteorian tieteidenvälisiä kysymyksiä. Keskustelussa ei syntynyt yksimielisyyttä siitä, miten argumentaatiota tulisi tutkia, mutta se toi kiinnostavasti esiin, miten monelta eri näkökannalta argumentaatiota voi tarkastella.

Lauantaiaamun pääesitelmöitsijät olivat filosofeja. Jaakko Hintikka, joka ei itse ollut työesteiden vuoksi päässyt paikalle, mutta jonka esitelmä luettiin, käsitteli tekstin ymmärtämistä logiikan näkökulmasta, W. Kuhlmann samaa aihetta hermeneutiikan kannalta. L. Carlsonin esitelmän aiheena oli referenssin käsite dialogipeleissä.

Monet konferenssin esitelmät olivat kiinnostavia myös erityisalojen kielten ja niiden opettamisen kannalta, koska tekstin tulkinta on niissä luonnollisesti keskeinen ongelma. Relevantteja tältä kannalta olivat esimerkiksi D. Viehwegerin esittämä malli tekstin semanttisen rakenteen kuvaukseksi ja N. E. Enkvistin esitelmä tekstistrategioista. Suorimmin erityisalojen kieleen ja niiden opettamiseen liittyivät C. Laurénin esitelmä teknolekteistä ja niiden didaktisesta merkityksestä sekä M. Gerbertin tieteellisiä erityisalojen tekstejä käsitellyt esitelmä. S. Tirkkonen-Condit ja L. Liefländer-Koistinen selostivat englantilaisten, saksalaisten ja suomalaisten lehtien pääkirjoitusten argumentointityyliä vertailevaa tutkimustaan. R. Korhonen ja M. Kusch käsittelivät ensimmäisen persoonan retoorista funktiota filosofisissa teksteissä ja osoittivat, miten siihen vaikuttavat tieteen paradigma, kieli ja jopa kirjoittajan ikä. Erityisalojen kieleen liittyi myös M. Punkin ja H. Schröderin analyysi yhteiskuntatieteellisten tekstien argumentaatorakenteesta.

Tavallaan erityisalojen kieleen liittyivät myös lauantai-illan esitelmät, jotka käsittelivät argumentaatiota politiikan kielessä, R. Kaehlbrandt esimerkiksi vertasi kiinnostavasti oikeistolaisten ja vihreiden tapaa argumentoida saksalaisessa poliittisessa kirjoittelussa, ja K. Palonen käsitteli jokapäiväistä poliittista sanastoa.

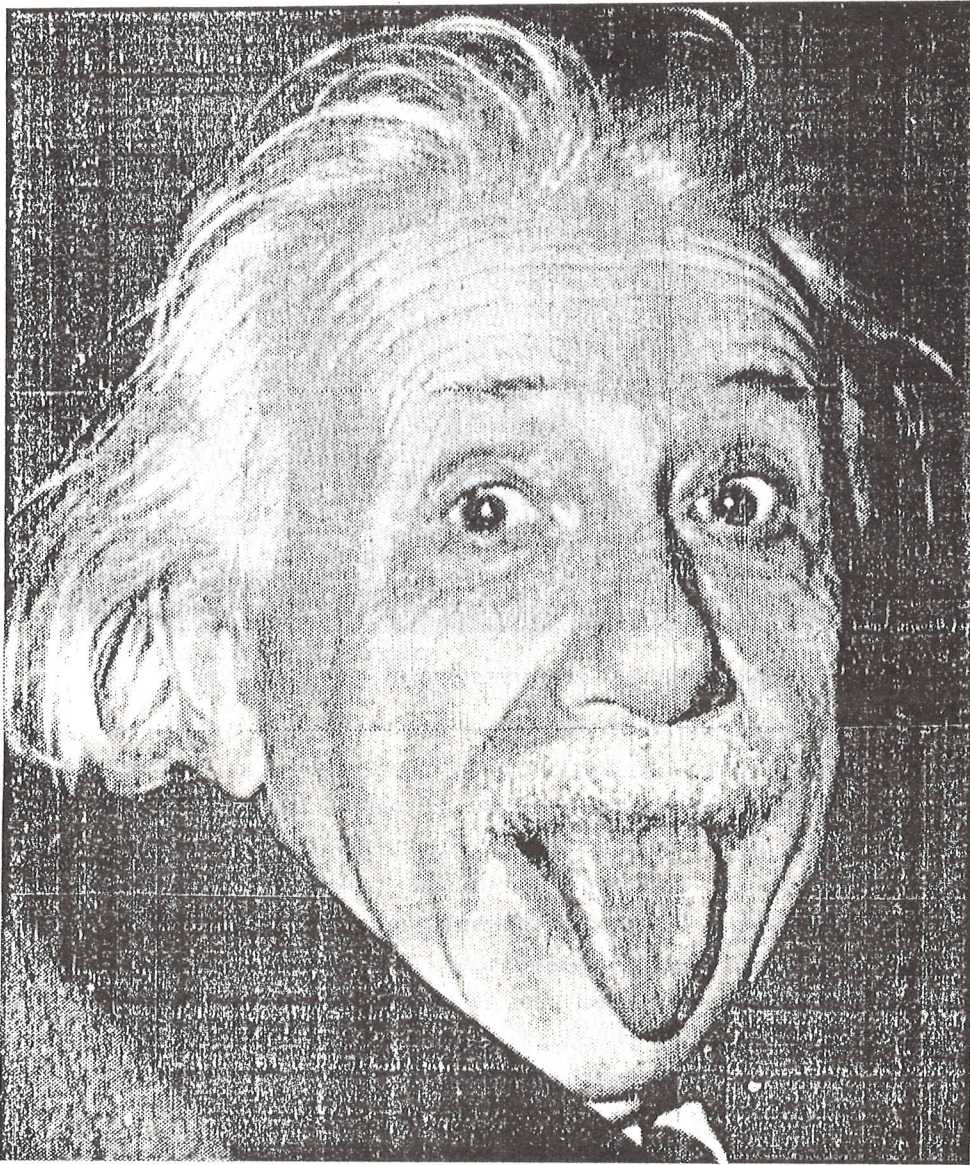
Vaikka "yhteisen kielen" löytäminen filosofien ja kielitieteilijöiden kesken ei kovin helpolta vaikuttanutkaan, keskustelua jatketaan kesäkuussa Amsterdammassa, jossa järjestetään suuri kansainvälinen konferenssi ja jossa tieteidenvälinen argumentaatiotutkimus saa oman yhdistyksensä. Jyväskylän kokoontumisen päätteeksi yksi tämän alan johtavia edustajia, F. van Eemeren, toivottikin osallistujat tervetulleiksi Amsterdamin konferenssiin.

Jyväskylän konferenssin esitelmät julkaistaan kuluvan vuoden loppuun mennessä Hampurissa (Verlag Buske) sarjassa "Papers in Textlinguistics".

Text-Argumentation-Interpretation -konferenssissa oli noin seitsemänkymmentä osallistujaa

„He who joyfully marches to music in rank and file has already earned my contempt. He has been given a large brain by mistake, since for him the spinal cord would fully suffice. This disgrace to civilization should be done away with at once. Heroism at command, senseless brutality, deplorable love-of-country stance, how violently I hate all this, how despicable and ignoble war is; I would rather be torn to shreds than be a part of so base an action! It is my conviction that killing under the cloak of war is nothing but an act of murder.“ Albert Einstein

„Wenn einer mit Vergnügen in Reih und Glied zu einer Musik marschieren kann, dann verachte ich ihn schon; er hat sein großes Gehirn nur aus Irrtum bekommen, da für ihn das Rückenmark schon völlig genügen würde. Diesen Schandfleck der Zivilisation sollte man so schnell wie möglich zum Verschwinden bringen. Heldentum auf Kommando, sinnlose Gewalttat und die leidige Vaterländerei, wie glühend hasse ich sie, wie gemein und verächtlich erscheint mir der Krieg; ich möchte mich lieber in Stücke schlagen lassen, als mich an einem so elenden Tun beteiligen! Töten im Krieg ist nach meiner Auffassung um nichts besser als gewöhnlicher Mord.“ Albert Einstein

IDEAS and MATERIALS

TO BE USED IN TEACHING LANGUAGES FOR INTERNATIONAL UNDER-
STANDING, COOPERATION AND PEACE

Brett Dellinger
University of Turku

LANGUAGE TEACHING AND PEACE EDUCATION

As teachers of foreign languages we can't help but feel especially close to world events. The nuclear accident in Chernobyl is a matter of concern to us all but it can serve to awaken us to the real danger which is the existence of nuclear weapons and the arms race.

As one Helsingin Sanomat columnist put it, "This accident can only demonstrate the foolishness and downright absurdity of aiming a nuclear missile at Kiev. In today's world a nuclear strike at one's enemy is a strike at one's self."

Indeed, the radiation emitted from the nuclear power plant in Chernobyl, situated approximately 950 miles from Finland, caused very little damage compared with the radiation which would be emitted from the explosion of just one nuclear weapon in a "limited" nuclear war.

Language teachers share the responsibility of informing people of this danger and providing their students with positive alternatives. In this spirit a number of language teachers have worked since 1984 to plan and put together materials which can serve as positive examples to students and other teachers in planning their own language teaching. As a result of this work a collection of "Ideas and Materials" has just been printed as kokeilumateriaali by the Language Centre for Finnish Universities in Jyväskylä. Copies of this (new) Idea Book may be ordered now. Anyone interested in contributing their own materials should get in contact with the editors of the material.

It should also be of interest to language teachers that two important meetings concerning peace education will take place in Finland this year. The first is organized by the Rauhankasvatusinstituutti, headed by Helena Kekkonen, in Helsinki (Museokatu 18 A 9, 00100 Helsinki, phone (90) 449 169). It will take place from June 8 to 14 and will have the theme "Rauhan vuosi - elämän vuosi". Present will be speakers from all over the world, including K.S. Kiyenze of Tanzania, J.S. Mathur from India, Francisco Vio Grossi of Chile and the well known womens rights activist with the UN, Lucille Mair of Jamaica.

Later on, from October 22 to October 25, the Third International Peace University (TIPU) will be holding its first meeting in Finland. Talks are scheduled by prominent international experts and research workers on the subject of disarmament and peace education. Included among the speakers will be the American, Brian Smith, who will talk on the technology of the SDI ("Star Wars") project; Lucien Seve from France, Hermann Klenner from the GDR and Gerhard Stuby from West Germany speaking about the concept of peace as a basic human right.

For those language teachers interested in attending the Third International Peace University a special workshop on language teaching and peace education is planned which will consult and discuss with the visiting speakers in Helsinki. Those interested in attending should fill out the following form and send it to the Language Centre for Finnish Universities.

Karsten Jessen

Die Deutsche Auslandsgesellschaft

DIE DEUTSCHE AUSLANDSGESELLSCHAFT e.V. LÜBECK

1949 schlossen sich Lübecker Bürger zusammen, um eine Gesellschaft zu gründen, die die abgerissenen internationalen Kontakte wieder anknüpfen und neues Vertrauen herstellen sollte. Sie nannten sie "Auslandsgesellschaft", weil sie meinten, die Zukunft läge in den multilateralen Beziehungen: "Deutsche", um zu dokumentieren, daß es sich um keine alliierte Einrichtung handele.

Zu Anfang lief es auch in diesen Bahnen. Wichtigste Aufgabe war die Vermittlung von Informationen über die Entwicklung im gesamten europäischen Raum und Amerika. Vortragsveranstaltungen (oft zwei in der Woche) waren brechend voll, Ausstellungen (z.B. wurde die 1. finnische Kunstaussstellung in der Bundesrepublik von uns betreut) waren gut besucht; die Bibliothek mit französischen Büchern stark frequentiert.

Daneben stand das Arrangement von Kontakten, Hilfe bei Studienbesuchen im Ausland, aber auch von Ausländern in der Bundesrepublik und ein für die Zielsetzung der Gesellschaft (Pflege der persönlichen Beziehungen) äußerst wichtiger Punkt: der Schüleraustausch. Die Behinderung durch Devisenbewirtschaftung, Visumzwang etc. machten es notwendig, daß am Grenzübergang ein Ansprechpartner und Organisator war für alle ein- und ausreisenden Gruppen. Zu diesem Austausch mit den nordischen Staaten trat zu Beginn der 60er Jahre der Frankreichtausch, wobei die Gesellschaft für den Einzelaustausch aus den 4 norddeutschen Küstenländern zuständig war.

Ab Ende der 50er Jahre kam dann die sich ständig ausweitende Arbeit in der Deutschlehrerfortbildung hinzu, ausgelöst durch eine Bitte der Dänen, die auf diese Weise Defizite der Reform von 1958 ausgleichen wollten. Erstes großes Unternehmen dieser Art war aber eine Studienreise für finnische Deutschlehrer im Jahre 1959.

Auf großen deutsch-skandinavischen Tagungen wurden die Grundlagen dieser Arbeit diskutiert, Materialien erprobt (die Gesellschaft hatte schon für Schülersprachkurse diese Pionierarbeit geleistet), Formen der Kurse entwickelt und der Stand des Deutschunterrichts in den jeweiligen Ländern beschrieben. Absoluter Höhepunkt dieser Serie grundlegender Tagungen war die von 1969, wo

die ganze Breite der Arbeit sichtbar wurde: Deutschlehrerkurse, Schülersprachkurse, Wissenschaftsaustausch, Theatergastspiele, Kunstaussstellungen, Konzerte etc.

Seitdem hat sich die Arbeit stetig weiter entwickelt. Als weiteres Gebiet kam die Förderung des Literaturaustausches zwischen Nordeuropa und dem deutschsprachigen Raum hinzu. Was sich Ende der 50er Jahre angedeutet hatte, wurde nun eindeutig: die Gesellschaft hatte sich zu einem Spezialisten für deutsch-skandinavische Zusammenarbeit entwickelt, dank ihres Geschäftsführers Heinrich Jessen und seiner immensen Kenntnisse und persönlichen Kontakte.

Auch der finanzielle Hintergrund wandelte sich rapide. Aus der kleinen Privatorganisation war ein kleiner Mittler geworden, der - weiterhin eigenverantwortlich, mit lokalem Vorstand - in stärkerem Maße Auftragsangelegenheiten des Auswärtigen Amtes wahrnahm, wobei die Programmfreiheit dankenswerterweise voll erhalten blieb.

In dem Maße, wie sich die Situation des Deutschunterrichts verschlechterte - in Finnland ja geradezu mit Händen zu greifen - verstärkten sich die Bemühungen, Unterstützung zu geben. So ist es kein Zufall, daß es zu einer Zusammenarbeit mit dem Zentralen Spracheninstitut der finnischen Universitäten kam. In dieser Zeitschrift ist über erste Ergebnisse dieser beiden Unternehmungen berichtet worden, so daß sich ein weiteres Eingehen darauf erübrigt. Aber festhalten sollte man, daß diese Kurstätigkeit auch in den kommenden Jahren fortgesetzt wird. Geplant sind jeweils 14tägige Veranstaltungen für 20 Teilnehmer.

So gibt es heute durch die Gesellschaft Möglichkeiten für 80 finnische Lehrer, zu Kursen, Studienreisen und Hospitationen in die Bundesrepublik zu kommen. Diese Arbeit ist nicht nur mit unseren finnischen Partnern (Deutschlehrerverein und Lehrgewerkschaft) abgestimmt, sondern in erster Linie auch mit den Goethe-Instituten im Lande. Als Fazit könnte man sagen, daß diese gute und vertrauensvolle Zusammenarbeit Hoffnungen weckt, wenigstens die Erhaltung des status quo des Deutschunterrichts in Zukunft zu sichern.

Jochen Schröder
Karl-Marx-Universität
Herder-Institut, Leipzig

BEMERKUNGEN ZUR SPEZIFIK DES SPRACHGEBRAUCHS IN DER DDR - EINE FALLSTUDIE

Der ausländische Deutschlehrer steht, wenn er Deutsch als Fremdsprache unterrichtet, immer vor dem Problem, daß er diese Sprache selbst als Fremdsprache gelernt haben muß, bevor er sie lehrt, und daß auch der beste Fremdsprachenunterricht eine Sprache nie in toto lehren kann, daß gelenkter Fremdsprachenerwerb eine mehr oder weniger begrenzte Auswahl nach bestimmten linguistischen, didaktischen, methodischen u.a. Kriterien bedingt, andererseits aber Sprache nie statisch ist, was dazu führt oder dazu führen kann, daß bei entsprechendem Abstand zwischen eigenem Fremdsprachenerwerb ohne angemessene Weiterbildung und Vermittlung der Sprache eine schwer überbrückbare Diskrepanz auftritt oder auftreten kann. Gerade der Fremdsprachenlehrer müßte aktuelle Entwicklungen der Sprache genau verfolgen, was aber erwiesenermaßen oft auf objektive Schwierigkeiten stößt, deswegen soll hier an einem ausgewählten Beispiel der Frage von Sprachgebrauch und damit auch -entwicklung in einem der deutschsprachigen Länder nachgegangen werden. Dazu zuerst einige Grundpositionen:

Für jede Sprache gilt, daß sie sich mit dem gesellschaftlichen Produktions-, Kommunikations- und Erkenntnisprozeß verändert. Solche Veränderungen sind aber nun nicht diesem Prozeß direkt proportional und können, wenn sie von der Wissenschaft erfaßt worden sind, wiederum nicht sofort in Nachschlagewerken ihren Niederschlag finden. Reflexionen, Kodifikationen, Grammatiken und Wörterbücher vermitteln über Sprache immer Normgemäßes. Dazu kommt immer eine mehrdimensionale Variabilität in sozialer, territorialer und funktionaler Hinsicht. Solche Variabilitäten überlagern sich gegenseitig. Daraus folgt, daß man nicht davon ausgehen kann, daß diese Variabilitäten an staatlichen Grenzen sprachliche Grenzen finden. So bemerkt W. FLEISCHER 1978, 553, zu den oft besonders stark hervorgehobenen sprachlichen Unterschieden bei Benennungen im politisch-ideologischen Bereich: "Die durch den ideologischen Gegensatz verursachte Polarisierung von Benennungen bringt in der antagonistischen Klassengesellschaft das wachsende Selbstbewußtsein der unterdrückten Klassen zum Ausdruck und wirkt den herrschenden Gedanken der herrschenden Klasse

entgegen. Sie charakterisiert den Wortschatz partiell und nimmt dann stärker zu, wenn dieselbe Sprache als Kommunikationsmittel nicht nur in kapitalistischen, sondern auch in sozialistischen Staaten dient." Es wäre also falsch, diese Unterschiede negieren zu wollen, aber ebenso falsch, in diesen Unterschieden die einzigen Differenzierungen sehen zu wollen und zugleich zu verkennen, daß das in den deutschsprachigen Ländern gebrauchte Deutsch auf dem gleichen System der deutschen Sprache und seinen Subsystemen beruht. Deutsch in der DDR ist die deutsche Sprache, die sich in der Sprache der bürgerlichen deutschen Nation herausgebildet (Luther) und literatursprachlich verfestigt hat (Lessing, Goethe, Schiller), sich weiter prägte durch die industrielle Revolution und die Entwicklung der Arbeiterbewegung (Marx, Engels, aber z.B. auch Liebknechts Volksfremdwörterbuch) und nach 1945 unter den Bedingungen der antifaschistisch-demokratischen Revolution und der sozialistischen Staatlichkeit (nach 1949) ihre heutige Gestalt annahm. Die in den beiden letzten Anstrichen genannten Bedingungen führten zu einigen Spezifika des Gebrauchs der deutschen Sprache in der DDR:

1. Da keinerlei gesellschaftliche Hindernisse für den Zugang grundsätzlich aller Angehörigen der Kommunikationsgemeinschaft DDR für den Erwerb der deutschen Literatursprache bestehen, ist der schichtenspezifische Sprachgebrauch, der auf die Existenz sozialer Sprachbarrieren, eigentlich Auswirkungen gesellschaftlicher Ungleichheit, zurückszuführen wäre, nicht mehr typisch.
2. Mit der kontinuierlichen Hebung des allgemeinen Bildungsniveaus ist nach G. LERCHNER 1974, 259, eine deutliche Frequenzerhöhung literatursprachlicher Normen/Formen verbunden.
3. An regionalen Varianten sind (mit Ausnahme von Restbeständen südlich des Thüringer Waldes und im Vogtland) nur das Mitteldeutsche und das Niederdeutsche verbreitet. An Umgangssprachen entwickelten sich (von Nord nach Süd) die mecklenburgische, die berlinisch-brandenburgische und die ober-sächsische, wobei die mecklenburgische Umgangssprache nicht auf dem Niederdeutschen basiert.
4. Nach H. STARKE 1980/81, 140f., ist die terminologische Lexik als sich am schnellsten entwickelnder Teil des Gesamtwortschatzes zu einer strengen Regelmäßigkeit und Spezialisierung der Wortbildungsmodelle, zu konsequenten Systembeziehungen zwischen den lexikalisch-semanticen Einheiten einer terminologischen Gruppe verpflichtet. Treten allerdings solche lexikalischen Einheiten, denen Expressivität und Bildhaftigkeit fehlt, in den allgemeinen Sprachgebrauch ein, unterliegen sie einer schnellen Abnutzung

und Veränderung ihrer als Fachwort eng umrissenen Bedeutung. Dies ist im Sprachgebrauch der DDR in besonderem Maße - also Aufnahme - Abnutzung - Erneuerung - für gesellschaftswissenschaftliche Termini gültig, hat aber auch darüber hinaus seine Konsequenzen, was im folgenden an einem Fall dargestellt werden soll.

Je mehr die Beherrschung des wissenschaftlich-technischen Fortschritts bei der Entwicklung der Volkswirtschaft zum Wohle des Menschen an Bedeutung gewinnt - und das ist das Ziel der Hauptaufgabe in ihrer Einheit von Wirtschafts- und Sozialpolitik (Nominationsstereotype nach A. MÖLLER 1984, 201) - gilt dies auch für Benennungen/Fachwörter/Termini aus dem technischen Bereich. Auf dem 10. Plenum des ZK fielen m.W. erstmals außerhalb des technischen Bereichs die Wörter CAD/CAM /kæt-kəm/ (engl. Computer Aided Design / Computer Aided Manufacturing) und Schlüsseltechnologie. Von vornherein kann ausgeschlossen werden, daß es sich hier um individuelle Prägungen handelt, zumal beide Neubildungen nicht in expressiven, sondern in Sachtexten auftreten. Beide Neubildungen erfolgten nach produktiven Modellen (vgl. z.B. BMSR-Techniker für Betriebs-Meß-Steuer- und Regelungstechniker, EDV-Anlage für Elektronische Datenverarbeitungsanlage, Schlüsselfrage, Schlüsselproblem, Hochtechnologie, Produktionstechnologie), vgl. W. FLEISCHER 1980, 48f., 1983, 42. Dazu kommt, daß inzwischen ein vergleichsweise häufiges Auftreten dieser Benennungen nicht nur in der Fachpresse, sondern auch in der überregionalen, regionalen und lokalen Tagespresse festzustellen ist. So wird als Aufhänger in der TRIBUNE formuliert:

- (1) CAD/CAM ist ein Kürzel, das jetzt oft im Munde geführt wird.
(T 1)

Dort wird es auch erklärt als rechnergestützter Entwurf oder Konstruktion bzw. rechnergestützte Produktion, in DAS VOLK als rechnergestützte Konstruktion, Produktionsvorbereitung und -steuerung (V 1), im NEUEN DEUTSCHLAND als automatisierte Konstruktion und Produktionsvorbereitung, aber auch als rechnergestützte Konstruktion und rechnergestützte Steuerung der Produktion (N 1). Vergleichen wir den engl. Terminus technicus mit der dt. Erklärung, so steht Rechner als nomen instrumenti für Computer, damit wird manifest, daß Rechner nur für elektronische Rechengeäte gilt (vgl. Taschenrechner), nicht für traditionelle Rechenmaschinen, rechnergestützt ist ein zusammengesetztes part. Adj., das analog anderen aus der technischen Fachsprache bekannten Adjektiven mit substantivischem Bestimmungswort gebildet worden ist (vgl. aluminiumbedampfte, oberflächenveredelte, hitze- und zunderbeständige, hochglanzpolierte Bleche). Daß rechnergestützt ebenso wie

CAD und CAM sein 'Eigenleben' entfaltet und damit jeder lokalen Komponente, die stützen ursprünglich eigen ist, entkleidet wird, belegt:

- (2) Eine rechnergestützte Hochregalanlage für den automatisierten Fertigungskomplex ist der Beginn einer CAM-Lösung. Für eine CAD-Lösung treffen 1986 die ersten Geräte ein. (T 1)

Noch nicht so klar wie rechnergestützt scheinen die Erklärungen für D/T. Die Ursache ist u.a. darin zu sehen, darin zu sehen, daß Design nach Fremdwörterbuch im Dt. erklärt wird mit: Entwurf für ein formschönes, funktionsfähiges und rationell herstellbares Industrieprodukt, im HDG als: Gestalterischer Entwurf für einen Gebrauchsgegenstand, ein Industrieerzeugnis, in der Umgangssprache oft als Formgestaltung wiedergegeben, manufacturing mit Manufaktur (vgl. VEB Staatliche Porzellanmanufaktur Meißen) assoziiert wird. Die auf Konstruktion und Produktion ausgerichtete Übersetzung scheint jedoch angemessen. Dafür spricht, daß es im Lokalteil einer Zeitung heißt:

- (3) Die Schule ist die einzige des Elektroingenieurwesens in unserem Bezirk. Hier werden Fachleute ausgebildet, die in der Lage sein sollen, die sogenannten Schlüsseltechnologien mit durchzusetzen. Da geht es um Mikroelektronik, rechnergestützte Konstruktion und Produktion - modernste Technik, die für uns gleichsam der Schlüssel dazu ist, die Produktivität der Arbeit schnell zu steigern. (V 2)

In diesem Beispiel finden wir zugleich die Erklärung, was unter Schlüsseltechnologie zu verstehen ist, ein Oberbegriff für bestimmte technische Verfahren und die entsprechenden Geräte zur Steigerung der Arbeitsproduktivität, unter anderem also auch CAD/CAM. Aus sprachlicher Sicht fragen wir uns, ob es eigentlich nötig ist, ein Fremdwort, noch dazu eine Abkürzung, zu gebrauchen, wenn eine dt. Entsprechung existiert? Was spricht dafür?

1. Den Fachleuten ist der Terminus länger bekannt und bedarf keiner Erklärung und demzufolge auch nicht einer Lehnübersetzung, vgl.

- (4) Seit mehr als fünf Jahren werden CAD/CAM-Technologien erarbeitet und etappenweise eingeführt. Bisher wurden 35 CAD/CAM-Projektlösungen mit über 1300 Programmen geschaffen. (T 2)

2. Die Formulierung CAD/CAM ist weitaus sprachökonomischer als die dt. Erklärung/Lehnübersetzung.
3. Die Abkürzung CAD/CAM ermöglicht aufgrund ihrer als Substantiv zu sehenden Ganzheit die Bildung von substantivischen Komposita mit CAD/CAM als Bestimmungswort. Bisher konnten festgestellt werden:

- (5) CAD/CAM-Arbeitsplatz   N 1
CAD/CAM-Labor
CAD/CAM-Basisplatz
CAD/CAM-Demonstrationszentrum   N 2
CAD/CAM-Labor   V 1

CAD/CAM-Lösungen	V 3
CAD/CAM-Sekretär	N 1
CAD/CAM-Technik	T 2
CAD/CAM-Technologie	L
CAD/CAM-Zentrum	T 2
CAM-Prinzip	
CAM-Lösung	
CAD-Technik	
CAD-Technologie	

Schon allein ein, wie hier nachgewiesen werden konnte, vergleichsweise häufig auftretendes Neuwort, seine Eingliederung in das System der dt. Sprache (semantisch, syntaktisch, wortbildungsgerecht) und in den Sprachgebrauch lassen es als ein Beispiel für das oben unter 4. Gesagte geeignet erscheinen. Dazu kommt seine Verwendung in Texten, die von ihrer Lexik her nur in der gesellschaftlichen Wirklichkeit der DDR angesiedelt sein können:

- (6) CAD/CAM. Der Begriff steht in Verpflichtungen von Betriebskollektiven ... (N 1)
(7) Der Aufbau eines CAD/CAM-Basisplatzes wurde in den Plan Wissenschaft und Technik aufgenommen. (V 1)
(8) Unser CAD/CAM-Labor und das Jugendcomputerzentrum der Betriebsschule wurden voll in den Dienst dieser Aufgabe gestellt. (V 1)
(9) Zur Unterstützung des Territoriums wollen sie für das Durchsetzen der Schlüsseltechnologie ein Applikationszentrum Mikroelektronik und ein CAD/CAM-Zentrum bilden. (L)

Abschließen wollen wir diese hier an einem Beispiel - vom ersten Auftreten außerhalb eines Fachtextes bis zum häufigen Gebrauch verging nicht einmal ein Jahr - belegte Spezifik des Sprachgebrauchs und damit auch der Sprachentwicklung in der DDR mit einer weiteren Benennung aus dem gleichen Umfeld. Am 19.12.1985 erschien im NEUEN DEUTSCHLAND die deutschsprachige Fassung des Komplexprogramms des wissenschaftlich-technischen Fortschritts der Mitgliederländer des RGW bis zum Jahr 2000, darin finden wir die Forderung nach der Elektronisierung der Volkswirtschaft. Was ist an diesem Wort interessant? Seine Bildungsweise ist nicht neu, sie folgt einem Modell, vgl.

Mechanisierung der Landwirtschaft ← die Landwirtschaft mechanisieren
← Maschinen, Apparaturen und Geräte einsetzen, die die bis dahin von menschlichen Arbeitskräften verrichteten Arbeitsgänge ausführen

Industrialisierung der Landwirtschaft ← industrialisieren ← industrielle Ausstattung, Methoden einführen

Elektrifizierung ← elektrifizieren ← etw. auf elektrischen Betrieb ein-, umstellen (nach HDG)

Elektronisierung ← ? ← etw. (durchgängig) auf die Anwendung von Methoden, wie sie durch die (Mikro)elektronik gegeben sind, ein-, umstellen

Das sprachliche Problem liegt bei diesem Internationalismus Elektronisierung darin, daß die substantivische Modellreihe mit -ung durchaus korrekt gefüllt wird und die Umschreibung der Bedeutung wohl auch nur so gefaßt werden kann, wie es hier geschehen ist, eine entsprechende Verbform aber nicht belegt ist, auch nicht belegt werden dürfte, denn das ließe dann eine Bedeutung zu wie bei

Ion (durch Abgabe oder zusätzliche Aufnahme von Elektronen elektrisch geladenes Atom, Molekül) →
ionisieren (elektrisch neutrale Atome, Moleküle in Ionen verwandeln),
und die kann nicht gemeint sein.

Wenn hier nachgewiesen werden konnte, daß fachsprachliche Wörter innerhalb kurzer Zeit einen festen Platz in der Gemeinsprache einnehmen und in ihr systemgerecht verwendet werden und dies für den Sprachgebrauch in der DDR in besonderem Maße typisch erscheint, so zwingt das auch im Bereich Deutsch als Fremdsprache die gebührende Aufmerksamkeit zu schenken. Es zwingt zugleich, die Gründe dafür anzugeben, die zu dieser Erscheinung führen. Wir sehen sie im wesentlichen darin, daß sozialistische Länder, und so gilt das hier für die deutsche Sprache Gesagte auch für Sprache in anderen Ländern mit gleicher Gesellschaftsordnung, ihre Aufgabe darin sehen, mit einer Planwirtschaft, die nur durch und für die Menschen realisierbar ist, arbeiten und demzufolge entscheidende ökonomische und technische Prozesse in ihrer Wirkung verstanden und demzufolge breit popularisiert werden müssen. Und so baut sich hier eine Reihe von Begriffen auf, die in sich gegliedert sind:

Schlüsseltechnologien

↓
Elektronisierung — Kerntechnik — Biotechnologie ...
↓
Mikroelektronik — CAD/CAM — Industrieroboter — ...

Literaturangaben

- W. Fleischer, Regeln der Wortbildung und der Wortverwendung, in: DaF 1978/2, S. 78 ff.
- W. Fleischer, Konnotation und Ideologiegebundenheit in ihrem Verhältnis zu Sprachsystem und Text, in: Wiss. Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig GSR 1978/1, 543 ff.

- W. Fleischer, Wortbildungstypen der deutschen Gegenwartssprache in historischer Sicht, in Z.f.Germ. 1980/1, 48 ff.
- W. Fleischer, Dynamik in Wortbildung und Wortschatz der deutschen Gegenwartssprache: Okkasionalismus und Neologismus, in: Germ. Jahrbuch DDR - UVR; Budapest, S. 39 ff.
- G. Lerchner, Zur Spezifik der Gebrauchsweise der deutschen Sprache in der DDR und ihrer gesellschaftlichen Determination, in: DaF 1974/5, S. 259 ff.
- A. Möller, Zur gesellschaftlichen Determination von Entwicklungen im Wortschatz, in: Beiträge zur Erforschung der deutschen Sprache, 4. Bd., Leipzig 1984, S. 198 ff.
- J. Schröder, Zu spezifischen Erscheinungen der deutschen Sprache in der DDR, in: Meddelelser fra Gymnasieskolernes Tysklaer erforening 76, 1983, S. 14 ff.
- H. Starke, Einige Bemerkungen zum Verhältnis von Terminologie und Wortschatzsystem, in: Germ. Jahrbuch DDR - VR Polen, Warszawa 1981, S. 139 ff.

Die Belege, teilweise leicht gekürzt, wurden entnommen:

- Neues Deutschland, Organ des Zentralkomitees der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands 19.12.1985, 21.-22.1985 (N 1), 11.-12.1.1986 (N 2)
- Tribüne. Organ des Bundesvorstandes der FDGB 10.12.1985 (T 1), 11.12.1985 (T 2)
- Das Volk, Organ der Bezirksleitung Erfurt der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, Kreisausgabe Gotha, 6.1.1986 (V 1), 17.1.1986 (V 2), 22.1.1986 (V 3)
- Thüringische Landeszeitung, Organ der Liberal-Demokratischen Partei Deutschlands, Lokalredaktion Gotha, 12.1.1986 (L)
- Großes Fremdwörterbuch, Leipzig 1977
- Handwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. In zwei Bänden, Berlin 1984 (HDG)

KIRJAKATSAUS - BOOKS BRIEFLY

Autorenkollektiv:

DEUTSCH FÜR GERMANISTEN

Lehrbuch für den Sprachunterricht ausländischer Germanistikstudenten. Teil 1. VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig 1985, 326 S.

Erstmals legt der Verlag Enzyklopädie Leipzig ein einsprachiges Lehrmaterial vor, das für Germanistikstudenten aus unterschiedlichen Ländern bestimmt ist. Er trägt damit der Tatsache Rechnung, daß eine Vielzahl ausländischer Germanistikstudenten ihre Ausbildung in der DDR erhält.

Die Autoren verfolgen in Themen- und Stoffauswahl, Übungs- und Aufgabengestaltung sowie in der Struktur des Lehrbuches konsequent das Ziel der Entwicklung der kommunikativen Kompetenz der Studierenden. Dabei werden landeskundliche (Natur und Umwelt, Alltag und Festtag, Volkswirtschaft etc.), vor allem aber auch fachspezifische Themen behandelt (Philosophie, Literaturwissenschaft, Lexikologie, Stilistik etc.), die Basiskenntnisse für ein Germanistikstudium bereitstellen und die Studierenden zur Bewältigung komplexer allgemein- und fachsprachlicher Kommunikationsaufgaben befähigen. Die Festigung von Techniken des mündlichen und schriftlichen Sprachgebrauchs (z.B. relevante Gebrauchsformen) ist ein weiteres Ziel des Lehrbuches.

Die Texte innerhalb der Lektionen sind schwierigkeitsgestuft ausgewählt. Eine Ergänzung anderer in das Thema integrierbarer Texte ist möglich. Zahlreiche präkommunikative Übungen, die in erster Linie der Reaktivierung und Erweiterung sprachlicher Kenntnisse dienen, und das Bewußtmachen der Spezifika von Kommunikationsverfahren bilden die Grundlage für vielfältige kommunikative Aufgaben. Die Fülle an Übungen ermöglicht dem Sprachlehrer eine den Bedingungen seiner Gruppe entsprechende Auswahl. Die im Lehrbuch vermittelten und speziell gekennzeichneten Sachinformationen bilden den Ausgangspunkt für Akzentuierung und Vertiefung der Thematik bzw. auch für weiterführende fachsprachliche Arbeit.

Die Lektionen sind in sich geschlossen. Ihre streng chronologische Behandlung ist nicht erforderlich. Vorteilhaft für die Sicherung der lexikalischen Kenntnisse ist das Wiederaufgreifen von Themen in mehreren Lektionen. Thematische Listen des produktiv zu beherrschenden Wortschatzes erleichtern dessen Verwendung. Die nicht themenbezogene Lexik allerdings ist nur schwer auffindbar. Die Ausstattung des Bandes (Illustrationen) entspricht leider nicht der Qualität des Inhaltes. Ein Schlüssel für die nicht produktiven Übungen hätte sich als günstig erwiesen. Die Lebensdaten der Zitierten Autoren wären von Interesse gewesen.

Zusammenfassend ist festzustellen, daß der vorliegende erste Band des auf zwei Teile konzipierten Lehrbuches trotz geringfügiger Einschränkungen ein wertvolles Arbeitsmaterial für die sprachpraktische Ausbildung ausländischer Germanistikstudenten darstellt.

Bernd Zickler

DER GROBE DUDEN

Wörterbuch und Leitfaden der deutschen Rechtschreibung, 18. Neubearbeitung, Leipzig 1985.

Statistisch gesehen erschien seit der 1. Ausgabe 1880 des "Vollständigen Orthographischen Wörterbuchs der deutschen Sprache" von Konrad Duden rund aller sechs Jahre eine neue Ausgabe dieses Nachschlagewerkes. Damit dürfte es in der Praxis des Leipziger Verlags VEB Bibliographisches Institut eine einmalige Spitzenstellung einnehmen. Dabei liegt es in der Natur der Sache schon selbst begründet, daß dieses Buch so populär ist.

Der Wortschatz einer Sprache reagiert am ehesten auf Veränderungen in der Realität und dem Bewußtsein der Menschen; das gilt auch für die deutsche Sprache. Und zum anderen haben die Bemühungen um Sprachkultur auch dazu geführt, daß das Interesse an sprachlichen Fragen angewachsen ist. Der GROBE DUDEN ist heute zu einem maßgeblichen und weit verbreiteten Nachschlagewerk zur deutschen Sprache geworden.

Die vorliegende 18. Neubearbeitung zeichnet sich durch eine Reihe von Veränderungen aus. Der Sprachentwicklung folgend wurde das Wörterverzeichnis völlig überarbeitet. Veraltete Wörter wurden aus dem Verzeichnis herausgenommen und etwa 5 000 neue Wörter aufgenommen. Dabei wurden besonders Fachwörter verschiedenster Gebiete berücksichtigt. Begrüßenswert ist, daß die Überarbeitung auch dazu geführt hat, daß orthographische Doppelformen, soweit sie veraltet sind, gestrichen wurden. Im Großen Duden sind insgesamt ca. 70 000 Stichwörter enthalten.

Ebenfalls neu ist die Angabe der Wortbetonung bei mehrsilbigen Stichwörtern. Da aber auch weiterhin die Angabe der Aussprache für besondere Problemfälle beibehalten wurde, ist beides zusammengenommen eine sehr hilfreiche Stütze für all diejenigen, die die deutsche Sprache als Fremdsprache lernen.

Und ebenfalls neu ist die stilistische Kennzeichnung der Wörter, die vom allgemeinsprachlichen Standard abweichen. Durch die phonetischen und stilistischen Angaben zu den Stichwörtern hat der GROBE DUDEN als Wörterbuch und Leitfaden der deutschen Rechtschreibung (wie es im Untertitel heißt) inhaltlich eine Erweiterung erfahren, die den Gebrauchswert dieses Buches wesentlich erhöht.

Überarbeitet und aktualisiert wurde die Schreibung der geografischen Namen. Das ist um so wichtiger, da es im gesellschaftspolitischen Bereich ständig zu neuen Erscheinungen kommt, die durch die Sprache reflektiert werden. Dabei ist ganz natürlich, daß ältere Bezeichnungen schon einen sehr weiten Grad der Angleichung an das Deutsche aufweisen, während jüngere Bezeichnungen oft noch ihren fremdsprachlichen Charakter nicht verleugnen können. Der fremdsprachige Einfluß wird immer dann ein Problem, wenn es Unterschiede im Alphabet der Fremdsprache und dem Deutschen gibt, was zu Transliteration zwingt. So sind in der Neubearbeitung auch einige Wörter schwedischen Ursprungs aufgenommen (z.B. Åbo, Åland, Ångström). Leider findet der Benutzer keinen Hinweis darauf, wie dieser Buchstabe (Å) bzw. (å) maschinenschriftlich transliteriert werden kann.

Außerordentlich dienlich ist der Leitfaden der deutschen Rechtschreibung, der durch ein Register sehr gut zu handhaben ist. Ein Abkürzungsverzeichnis, Vorschriften für den Satz und Hinweise für das Maschinenschriften und dazugehörige Register runden den GROBEN DUDEN ab.

Die vielen Ergänzungen und Verbesserungen an diesem Buch lassen es mit Recht als eine Neubearbeitung erscheinen. Dabei geht der GROBE DUDEN in vielem weit über den Rahmen eines "orthographischen Wörterbuches" hinaus. Er dürfte auch weiterhin als das wichtigste Nachschlagewerk zu den geltenden Normen der Orthographie und Grammatik des Deutschen angesehen werden.

Dr. Dietmar Gohlisch

Der Große DUDEN

Wörterbuch und Leitfaden der deutschen Rechtschreibung

ab half tern K 363
 ab hal ten · Ab hal tung
 ab han deln
 ab han den (aus den Händen);
 nur in der Wendung kommen
 (verlorengehen) · Ab han den-
 kom men, das, -s
 Ab hand lung
 Ab hang · ab hän gen; Konjugation
 vgl. hängen tr u. intr · ab hän glich;
 -e Rede (Gramm; indirekte Rede);
 -er Fall (Gramm; obliquus Kasus);
 -er Fragesatz (Gramm; indirekter
 Fragesatz) · Ab hän glich keit
 ab här men, sich (Akk)
 ab här ten; sich (Akk) · Ab här-
 tung, die, -s
 ab hau en: 1. tr (wegschlagen); du
 hiebst, auch haustest ab; abgehauen
 - 2. tr u. intr (salopp schülerspr);
 unerlaubt abschreiben); du haustest
 ab; abgehauen - 3. intr (salopp);
 sich [unbemerkt] schnell entfernen;
 sich drücken); du haustest ab; abge-
 hauen
 ab he ben
 ab he bern K 363 (fachspr; mit
 einem Heber Flüssigkeiten entneh-
 men)
 ab hel fen; einem Übel · Ab hil-
 fe, die, - du hast - geschafft
 Ab hit ze · Ab wär me
 ab ho beln
 ab hold; meist in jmdm. - (geho-
 ben); feindlich; abgeneigt (gesinnt)
 sein
 ab ho len · Ab ho ller · Ab ho lung
 ab ho lzen · Ab ho lung
 ab ho ren
 Abi, das, -s Kurz w (schülerspr;
 Abitur)
 Abi dan [ˈɔdʒɑn] (Hptst. von Elfen-
 beinküste (Z))
 ab ir ren
 Abi tur, das, -s, -e (Reifeprüfung)
 (lat); Kurz w Abi; vgl. auch Ma-
 tura · Abi tu riant (jmd., der die
 Reifeprüfung ablegt bzw abgelegt
 hat) · Abi tu rin, tin, die, -en
 ab kal ben (Landsch) · Ab kal, be-
 stall (Landsch)
 ab kan zeln K 363 (umg; schelten)
 (lat) · Ab kan ze lung K 363 (umg)
 ab kal pi teln K 363 (Landsch; schel-
 ten) (lat)
 ab kap seln K 363 (lat) · Ab kap-
 sel lung K 363
 Ab kehr, die, - ab ke hren
 ab klä ren (lat)
 Ab klatsch (Abdruck, Abbild - sich
 abwert; Nachbildung ohne Eigen-
 wert)
 ab knap pen (Landsch; abknapsen) ·
 ab knap sen (umg; kleinlich ent-
 zehren); jmdm. etw. -
 ab knöp fen (auch umg; abneh-
 men); jmdm. Geld - (umg)

ab kom men [die] ren (lat → rom)
 Ab kom me, der, -n, -n (Nach-
 komme, Sprößling) · ab kom men ·
 Ab kom men, das, -s, -; das Pots-
 damer - · Ab kom men schaft,
 die, - · ab kö m m lich · Ab kö m m-
 ling (auch Chem; Derivat)
 ab kraigen (Arch; abschragen)
 ab kü h len · Ab kü h lung
 Ab kunft, die, -s
 ab kü rzen K 354 (lat) · Ab kü r-
 zung, -Abk · Abk.; vgl. auch
 K 196 ff. · Ab kü r zungs sprache
 (von vielen Abkürzungen u. Kurz-
 wörtern durchsetzte Ausdrucks-
 weise); Kurz w Akusprache; vgl.
 auch K 196 · Ab kü r zungs zeich-
 nen
 ab lä den; Konjugation vgl. laden ·
 Ab lä de platz
 Ab lä ge (schweiz auch für
 Agentur) · ab lä gern · Ab lä ge-
 rung
 ab lan dig (seem; vom Lande her
 wehend)
 Ab lä ß, der, -asses, -isse (lat)
 Ab lä ß brief (Rel) · ab lä sen
 Ab la tion (Geol, Med) (lat) · Ab la-
 tiv [auch „ti:n], der, -s, -e [i.v.]
 (Gramm; indoeurop. Kasus, bes. im
 Lateinischen erhalten)
 Ab lauf · ab lau fen · Ab lau rin je
 Ab laut (Sprachw; gesetzmäßiger
 Vokalwechsel in stammverwandten
 Formen) · ab lau ten (Sprachw;
 Ablaut haben) · ab lau ten (zur Ab-
 fahrt läuten)
 Ab le ben, das, -s (gehoben; das
 Sterben, der Tod)
 ab le dern K 363 (mit einem Leder
 putzen)
 ab le gen · Ab le ger · Sprößling,
 Pflanztrieb)
 ab le hnen; den Vorschlag -
 ab lei ten · Ab lei tung · Ab lei-
 tungs sil be (Sprachw)
 ab len, ken · Ab len kung
 ab le sen
 ab lich, ten (etw. fototechnisch ver-
 vielfältigen) · Ab lich tung (Foto-
 kopie einer zweiseitig bedruckten
 Vorlage)
 ab lie fern · Ab lie fe rung
 ab lie gen (weit entfernt liegen -
 bes südt; durch Lagern gut reif
 werden)
 ab list en (zu List; jmdm. etw. -
 ab lo hnen (veraltend); jmdm. -
 (jmdm. für geleistete Arbeit bezah-
 len)
 ab lös, bar · Ab lös se, die, -n
 (österr; Tilgungssumme) · ab lös-
 sen · Ab lös sung
 ab lüch sen (umg; ablisten); jmdm.
 etw. -
 Ab lüft, die, - (verbrauchte Luft, die
 bei der Raumlüftung entweicht)
 ab ma chen · Ab ma chung

21

abpassen

ab mal gern K 363 · Ab mal ge rung
 ab mel den; sich (Akk) · Ab mel-
 dung
 ab mes sen · Ab mes sung
 ab mon tie ren [od „mon.] (lat →
 frz)
 ab mü h en, sich (Akk)
 ab murk sen (salopp; umbringen)
 ab mu stern K 363 (seem; das Ar-
 beitsrechtsverhältnis [Heuerverhält-
 nis] der Seeleute lösen) (lat →
 ital) · Ab mu ster ung (seem)
 ab na beln K 363
 ab nä h en · Ab nä h er (eingenähte
 Falte zum Verringern der Stoff-
 weite)
 Ab nah me, die, -n · ab neh-
 men; vgl. ab (1) · Ab neh mer
 Ab nei gung
 ab nor m (lat), auch ab nor mal (grch
 + lat) (regel-, normwidrig, unge-
 wöhnlich; widernatürlich, krank-
 haft); Ggs normal; vgl. auch ano-
 mal · ab nor mal (umg, österr u.
 schweiz; abnorm) (lat) · Ab nor-
 mi tät
 ab nö tigen (gehoben); jmdm.
 etw. -
 ab nuts chen ↑ nützen (2)
 ab nutz en od ab nüt zen, österr
 meist so · Ab nutz ung od Ab nüt-
 zung, österr meist so
 Abo, das, -s, -s umg Kurz w (Abon-
 nement)
 Abo [ˈɔbu], finn Turku (Hafen-
 stadt im SW Finnlands)
 Ab od ritten ↑ Ob od ritten
 A-Bombe ↑ Atombombe
 Ab on ne ment [abonˈmɛnt od
 „mä; österr abonˈmä], das, -s, -s,
 schweiz auch [abon(s)ˈmɛnt], das,
 -s, -e (Bezug [von Zeitungen, Kar-
 ten usw] auf bestimmte Zeit, Vor-
 ausbestellung; Dauermiete, An-
 recht) (frz); umg Kurz w Abo ·
 Ab on ne ment (s) kar te (Anrechts-
 karte) · Ab on ne ment (s) preis ·
 Ab on ne ment (auf Zeit verpflichteter
 Bezieher, Besteller; Anrechtler) ·
 ab on ne men (im Abonnement)
 beziehen; vorausbestellen; ein An-
 recht erwerben)
 ab ord nen (lat) · Ab ord nung
 Ab ort [ap od ˈɔɔrt, österr nur
 sol, Pl. -orte (Klosett) (zu Ort)
 2] Ab ort, der, -s, -e (Med; Fehlge-
 burt) (lat) · ab or ti ren (Med;
 fehlgebären) · ab or tiv (Med; ab-
 treibend)
 ab ovo [ˈaːvo], auch ex ovo (von
 Anfang an; weit ausgehört) (lat,
 vom Ei an)
 ab pack en [Tr...pakken]
 ab pas sen (auf jmds. Vorbeikom-
 men warten; jmdm. auflauern)

TIEDOTUKSIA - INFORMATION

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS TIEDOTTAA

LOPPUVUODEN -86 KOULUTUSTILAISUUDET

TAKO -86 päivät

Aika: 21.-22.8.1986

Paikka: Otaniemi, Teknisen korkeakoulun kielikeskus

Aihe: tietokone kielten opetuksessa ja oppimisessa

Kohderyhmä: kielten opettajat

Järjestäjät: Teknisen korkeakoulun kielikeskus ja Korkeakoulujen kielikeskus

Englannin tekstinymmärtäminen

Aika: 28.-29.8.1986

Paikka: Jyväskylä

Aihe: lukemisprosessi, tekstin ymmärtämisen testaus

Kohderyhmä: englannin tekstinymmärtämisen opettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus

Enseignement du français langue de spécialité

Aika: 2.-4.9.1986

Paikka: Helsingin kaupparkeakoulu

Vierailija ranskasta: Charles Trompette, CRAPEL, Nancy

Kohderyhmä: kielikeskusten, kaupparkeakoulujen ja kauppaoppilaitosten ranskan opettajat

Ruotsin opettajien videoseminaari

Aika: syyskuu 1986

Paikka: Jyväskylä

Aihe: videon käyttökäytännön perehtyminen

Kohderyhmä: kielikeskusten ruotsin opettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus

Third International Peace University (TIPU)

Aika: 22.-25.10.1986

Paikka: Helsinki

Aihe: III Kansainvälisen rauhanliopistotapahtuman yhteydessä järjestettävä workshop

Fachsprachlicher DaF-Unterricht

Aika: 24.-25.10.1986

Paikka: Helsinki

Aihe: erityisalujen kielenopetus; työryhmät: "Saksaa lääketieteen opiskelijoille", "Ulkomankaupan saksaa" ja "Teollisuuden ja tekniikan saksaa"

Kohderyhmä: saksan opettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus ja Deutschlektorat beim DDR-Kulturzentrum, Helsinki

Oral skills workshop

Aika: 8.-9.11.1986

Paikka: Otaniemi

Aihe: "The Creative Use of Audio Visual Material"

Kohderyhmä: englannin suullisen kielitaidon opettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus (Working group for inservice training)

"Pienet suuret kielet" -syysseminarium

Aika: marraskuu 1986

Paikka: avoin (Helsinki tai Jyväskylä)

Aihe: vieraiden kielten alkeis- ja jatko-opetuksen kehittäminen
kielikeskuksissa; oppimateriaalutilanne; erityisalojen
kielenopetus alkeistasolla

Kohderyhmä: kielikeskusopettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus

Ruotsin tekstin ymmärtämisen arviointia koskeva workshop

Aika: syyslukukauden 1986 loppupuolella

Paikka: Helsinki

Kohderyhmä: kielikeskusten ruotsin opettajat

Järjestäjä: Korkeakoulujen kielikeskus

SEMINAIRE: SEPTEMBRE 1986

ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS LANGUE DE SPECIALITE

Le Bureau d'Action Linguistique et le Centre de langues des Universités organisent, du 2 au 4 septembre 1986 à l'Ecole Supérieure des Sciences Economiques et Commerciales de Helsinki (Helsingin kauppakorkeakoulu) un stage de formation continue destiné aux enseignants de français langue de spécialité.

Le stage sera animé par M. Charles Trompette du C.R.A.P.E.L. (Centre de Recherches et d'Applications Pédagogiques en Langues) de l'Université de Nancy II.

Horaires et répartition des activités:

<u>mardi 2.9.</u>	10h30	discours d'ouverture
	11h00 - 12h30	introduction générale
	13h30 - 17h00	ateliers
<u>mercredi 3.9.</u>	9h00 - 12h30	exposés
	13h30 - 17h00	ateliers
<u>jeudi 4.9.</u>	9h00 - 12h30	exposés
	13h30 - 15h00	bilan et perspectives

Une circulaire avec le programme détaillé sera envoyée aux inscrits dans le courant du mois de juin.

(Fiche d'inscription p. 51)

VORINFORMATION

Am 24. und 25.10.1986 führen das Zentrale Spracheninstitut Jyväskylä und das Deutschlektorat beim DDR-Kulturzentrum Helsinki die Folge der gemeinsam organisierten Weiterbildungsveranstaltungen "Fachsprachlicher DaF-Unterricht" mit dem 3. Seminar fort.

Für den Plenarvortrag konnte diesmal Prof Dr. G. Helbig (Herder-Institut der Karl-Marx-Universität Leipzig) gewonnen werden, der zum Thema "Text und Textlinguistik" sprechen wird.

Die Arbeitsgruppen die z.T. an die Ergebnisse des 2. Seminars anknüpfen, werden zu den Bereichen "Deutsch für Medizinstudenten", "Deutsch für den Außenhandel", "Deutsch in Industrie und Technik" gebildet.

Das Seminar findet in der Universität Helsinki statt.

Weitere organisatorische Hinweise und das detaillierte Programm mit dem Teilnahmeformular entnehmen Sie der Septemбераusgabe.

AFinLA:n SYSSYMPOSIO JOENSUUSSA 15. - 16.11.1986 1. tiedote

Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen AFinLA:n syssymposio pidetään Joensuun yliopistossa 15.-16.11.1986 (lauantai ja sunnuntai). Teemana on 'KIELTEN OPPIMATERIAALIT JA OPPIMATERIAALIEN KIELI'. Sen piiriin kuuluvat äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten (myös suomi vieraana kielenä) oppimateriaalit ja reaali-aineiden(kin) oppimateriaalien kieli.

Toivotamme kaikki alasta kiinnostuneet tervetulleiksi symposioon. Erityisesti toivomme runsasta esitelmien tarjontaa teeman aihepiireistä. Esitelmät voivat olla joko 20 min. mittaisia (+ 10 min. keskusteluun) tai 40 min. mittaisia (+ 20 min. keskusteluun).

Alustavan ilmoittautumisen symposioon pyydämme oheisella lomakkeella 1. syyskuuta 1986 mennessä. Esitelmien referaatit toivomme saavamme samalla kertaa, kuitenkin viimeistään 15. syyskuuta 1986 mennessä.

Osallistumismaksu, joka kattaa symposiomateriaalin ja lounaan molempina päivinä, on 100 mk. Lounastamattomuuskin on luvallista, jolloin osallistumismaksuksi tulee n. 40 mk.

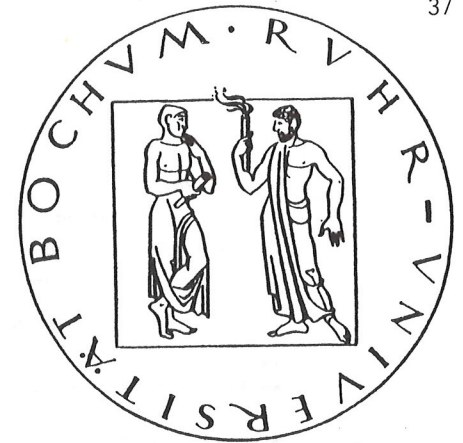
Syssymposion 2. tiedote ohjelmiseen julkaistaan lokakuun Kielikeskus-utisissa ja lähetetään ilmoittautuneille. Samalla lähetetään tilitiedot osallistumismaksun maksamista varten, tietoja majoituksesta ja iltahjelmasta sekä lomake sitovaa ilmoittautumista varten.

Joensuussa 9. toukokuuta 1986

Syssymposion järjestelytoimikunta

Pekka Hirvonen
Pekka Hirvonen, pj.

Ritva Hoikkala
Ritva Hoikkala, siht.

**Ruhr-Universität
Bochum**

19. Internationaler Ferienkurs

28. Juli bis 22. August 1986

Deutsche Sprache und Kultur
der Gegenwart

AKADEMISCHES AUSLANDSAMT
DER RUHR-UNIVERSITÄT

WISSENSCHAFTLICHE LEITUNG DES KURSES
Dr. Heinz H. Menge

GESCHÄFTSFÜHRUNG
Ltd. Reg.-Dir. Günter Nelles

SEKRETARIAT
Gundel Ibing

KURSBÜRO

Akademisches Auslandsamt der Ruhr-Universität Bochum
4630 Bochum, Universitätsstraße 150
Telefon (02 34) 700 63 97 (8.00 - 12.00 Uhr)
Ausfahrt Uni-Mitte / Verwaltung, Zimmer 060
Besucher-Parkplatz

P R O G R A M M

Montag, 28. Juli 1986

Anreisetag

Dienstag, 29. Juli 1986

- 10 Uhr Eröffnung des Ferienkurses
Prof. Dr. Siegfried Grosse (Bochum):
Syntaktische Besonderheiten deutscher
Fachsprachen
- 14-18 Uhr Seminare
- ab 19 Uhr Geselliger Abend in der Kellerbar des
Studentenheims "Auf der Papenburg"

Mittwoch, 30. Juli 1986

Vormittag zur freien Verfügung

- 13 Uhr Stadtrundfahrt mit Besuch des Bergbaumuseums
- 18.30 Uhr Abendessen im Wasserschloß "Haus Kemnade"
- 19.30 Uhr Diavortrag von Herrn Schulrat W. Viator:
"Querenburg früher und heute"

Donnerstag, 31. Juli 1986

- 10-13 Uhr Dr. Günter Saile (Santiago de Chile):
Stilfragen im Deutschunterricht
- 14-18 Uhr Seminare

Freitag, 1. August 1986

- 10-13 Uhr Prof. Dr. Harro Müller-Michaels (Bochum):
Deutsche Lyrik nach 1945
- 14-18 Uhr Seminare

Samstag, 2. August 1986

Exkursion nach Soest und Münster

Montag, 4. August 1986

Vormittag zur freien Verfügung

14-18 Uhr Seminare

Dienstag, 5. August 1986

- 10-13 Uhr Dr. Wolfgang Müller (Mannheim):
Wie ein Wörterbuch entsteht.
Grundlagen, Aufgaben, Ziele
- 14-18 Uhr Seminare

Mittwoch, 6. August 1986

Besichtigung des rhein. Braunkohlereviere

Donnerstag, 7. August 1986

- 10-13 Uhr Dr. Manfred Hommel (Bochum):
Regionalentwicklung im Ruhrgebiet
- 14-18 Uhr Seminare

Freitag, 8. August 1986

- 10-13 Uhr Dr. Rolf Peter Carl (Bochum):
Kultur im Revier
- 14-18 Uhr Seminare

Samstag, 9. August 1986

Exkursion nach Köln

Montag, 11. August 1986

- 11 Uhr Empfang beim Herrn Oberbürgermeister
der Stadt Bochum

14-18 Uhr Seminare

Dienstag, 12. August 1986

- 10-13 Uhr Dr. Karl-Heinz Bausch (Mannheim):
Zur integrierten Verwendung von Dialekt
und Standardsprache

14-18 Uhr Seminare

Donnerstag, 14. August 1986

14-18 Uhr Seminare

Freitag, 15. August 1986

- 10-13 Uhr Prof. Dr. Dieter Stellmacher (Göttingen):
Namen und Namenforschung in der
Bundesrepublik Deutschland

Samstag, 16. August 1986

Exkursion an den Rhein

Montag, 18. August 1986

14-18 Uhr Seminare

Dienstag, 19. August 1986

- 10-13 Uhr Dr. Heinz H. Menge (Bochum):
Grammatik im Deutschunterricht
- 14-18 Uhr Seminare

Mittwoch, 20. August 1986

- 10-13 Uhr Josef Reding (Dortmund):
Lesung aus eigenen Werken (mit Diskussion)

Donnerstag, 21. August 1986

- 13 Uhr Exkursion ins Blaue
- 20 Uhr Abschiedsfest

Freitag, 22. August 1986

Abreisetag

Es finden folgende Seminare statt:

- Übungen zu Schwerpunkten der deutschen Grammatik
(Mittel- und Oberstufenniveau)
- Übungen zu Wortschatz und Stil des Deutschen
(Mittel- und Oberstufenniveau)
- Aussprache- und Intonationsübungen (Sprachlabor)
- Grammatik und Wortschatz des gesprochenen Deutsch
- Aktuelle Texte zur Landeskunde
- Didaktik "Deutsch als Fremdsprache"
- Deutsche Literatur nach 1945
- Deutsche Literatur der Gegenwart

Die Seminare sind nur beschränkt kombinierbar.

Die Dozenten der Seminare sind u.a.:

- Dr. Sibylle Kisor-Völker   Udo Miebs
Dr. Heinz H. Menge   Peter Wagener M.A.

The Sixth International Conference of Nordic and General Linguistics
August 18-22, 1986, Helsinki, Finland

Sjätte internationella konferensen för nordisk och allmän lingvistik
18-22 augusti 1986, Helsingfors, Finland

ANNOUNCEMENT 3

April, 1986

Enclosed you will find the preliminary program for The Sixth International Conference of Nordic and General Linguistics.

The opening session will be on Monday, August 18, at 1 p.m. The closing session will end on Friday, August 22, at 5 p.m.

Enclosed you will also find a new registration form to be sent to Area, our travel agency, in case you have not yet filled in and returned the registration form sent to you together with the announcement 2.

We are looking forward to seeing you in Helsinki.

Yours sincerely,

Pirkko Lilius
Pirkko Lilius

Secretary: Pirkko Lilius; Nordica / University of Helsinki,
Hallituskatu 11, 00100 Helsinki, Finland.
Phone: (90) 191 2573. Tlx: 122690.

Official travel agency: AREA, Congress dept. / Suvi Kiviharju,
Kaisaniemenkatu 13 A, 00100 Helsinki, Finland.
Phone: (90) 1855 379. Tlx 122783.

MONDAY, August 18

- 8.30-12.00 Registration
- 10.00-12.00 Sight-Seeing Tour of Helsinki
- 13.00-13.30 Opening Ceremony
Festival Hall of the University
Main Building, Fabianinkatu 33
- 13.30-14.30 Erik Hansen
Det nordiske sprogfælleskab
- 14.30-15.00 Coffee
- Section papers
Porthania
Hallituskatu 11
Section I Porthania, PIII	Section II Porthania, PIV
- 15.15-15.45 Ilse Lehiste
Stress-timing and Syllable-
timing: Evidence from Fo-
reign Accents
- Lars Heltoft
The Pragmatic Syntax of
Danish Der-Sentences
- 15.45-16.15 Kalevi Wiik
On the Tonal and Duration
Patterns in Some Scandina-
vian and Baltic-Finnic Lan-
guages
- Henrik Jørgensen
On Some Mysterious Conjun-
ctions in Danish and their
Syntactic Features
- 16.15-16.45 Eva Gårding and David House
Phrase Intonation in Nordic
Languages
- John Ole Askedal
On the Morphosyntactic Pro-
perties and Pragmatic Func-
tions of Correlative Right
Dislocation in Modern Stan-
dard Norwegian
- 17.00-18.00 Reception by the City of Helsinki
City Hall
Pohjoisesplanadi 11-13

TUESDAY, August 19

- 9.00-10.00 Plenary session
Porthania
Hallituskatu 11, PII
- Shana Poplack
Distinguishing Language Contact Phenomena: a Comparison
of Typologically Different Language Pairs
Section I Porthania, PIII	Section II Porthania, PIV
- 10.15-10.45 Höskuldur Thráinsson och
Kristján Arnason
Icelandic Dialects Forty
Years Later
- Marjut Aikio
How Language Shift can be
Studied
- 10.45-11.15 Randi Langen Moen
Some Morphological and Phono-
logical Connections between
Old-Norse and to-day's Spoken
Dialect of the Valley Nord-
Odal in the Eastern Part of
Norway
- Anna-Riitta Lindgren
Morphological Changes in
Dying Dialects
- 11.15-11.45 Marina Mundt
Über obligatorische Adver-
biale im Altnordischen
- Michael D. Linn och Marrit-
Hannele Zuber
Language Change in Bilingual
Finnish-English Speakers on
the Iron Range of Northern
Minnesota
- 11.45-13.15 Lunch
- 13.15-13.45 Royal Skousen
An Analogical Description of
Finnish Morphology
- Bent Søndergaard
Code Switching - Once More

- 13.45-14.15 James E. Cathey
Finnish Verbal Morphology
and Consonant Gradation
- 14.15-14.45 Joel Nevis
Clitics and Semi-Clitics in
Finnish
- 14.45-15.15 Coffee
- 15.15-15.45 Riitta Välimaa
The Discourse Function of the
Finnish Pragmatic Particle
-han: Another Look
- Section I   Section II
- 15.45-16.15 Elke Nowak
Samuel Kleinschmidt's
"Grammatik der Grönlän-
dischen Sprache"
- 16.15 General meeting of Nordic Association of Linguists,
PIII
- WEDNESDAY, August 20
- Porvoo Tour
- 10.00 a.m. Departure
Porthania
Hallituskatu 11
- 6.00 p.m. Return to Helsinki Market Square
- THURSDAY, August 21
- 9.00-10.00 Plenary session
Porthania
Hallituskatu 11, PII
Petr Sgall
Topic and Focus in a Formal Linguistic Description
- Section I   Section II
Porthania, PIII   Porthania, PIV
- 10.15-10.45 Otmar Werner
How Regular/Irregular is
Sound-Change while in
Progress?
- 10.45-11.15 Lyle Campbell
Explaining Syntactic
Changes in Finnish
- Section I   Section II
- 11.15-11.45 Kurt Braunmüller
Dialekt, Sprachverwandt-
schaft und 'Drift': Zur
Stellung des Sønderjysk
in der germanischen
Sprachfamilie
- 11.45-13.15 Lunch
- 13.15-13.45 Ole Tøgeby
Niveauer i semantikken
- 13.45-14.15 Jean-Michel Saury
Proposal for the
Elucidation of the
Mystery of Negation
- Ann-Marie Ivars
Språklig anpassning bland
österbottniska utvandrare
i Sverige
- Erik Andersen
Is it such a Tough Job to
Learn Danish?
- Peter Broeder
Acquiring the Lexical Means
for Communication in a Second
Language: A Study of Adult
Immigrant Learners
- Kaarlo Voionmaa
Words Learnt, Words Used -
on Lexical Growth in Adult
Language Acquisition
- Gunilla Laurell
Sprachgefühl: Development of a
Measurement Technique
- Päivi Schot-Saikku
Test Pitfalls - Experimenting
in Theoretical Linguistics
- Irma Sorvali
On Translating Non-Finite Verb
Phrases from Finnish into
Swedish and Vice Versa
- Edmund Gussmann
Icelandic Vowel Length and
Resyllabification
- Janez Orešnik
On the Unemphatic Pronominal
Subject of the Icelandic
Imperative

- 14.15-14.45 Fred Karlsson
Process Grammar
- 14.45-15.15 Coffee
- 15.15-15.45 Erik Andersson
Vad är huvudord i nomi-
nalfrasen?
- 15.45-16.15 Marketta Sundman
Passiva konstruktioner:
uppkomst och typologi
- 16.15-16.45 Olli Blåberg
Sammansättningar i en
svensk tidningskorpus
- 16.45-17.15 Lars Huldén
Svenskans adversatorer
- 19.00- Banquet
WALHALLA restaurant
Suomenlinna
- FRIDAY, August 22
- 10.00-11.00 Plenary session
Porthania
Hallituskatu 11, PII
Christer Platzack
Parametric Variation in Scandinavian Syntax
- Section I   Section II
Porthania, PIII   Porthania, PIV
- 11.15-11.45 Ragnhild Söderbergh
A Dialogue Model and its
Application in a Free Play
Situation
- 11.45-12.15 Anne-Christine Bredvad-Jensen
A Dialogue Model and its
Application in a Free Play
Situation
- 12.15-12.45 Anne-Marie Londen
Om litterär dialog
- 12.45-14.15 Lunch
- 14.15-14.45 Helena Lehečková
Basic Forms of Grammatical
Categories: Evidence from
Agrammatism
- 14.45-15.15 Duszak, Anna
Prototypes and Sentence
Topics
- 15.15-15.45 Rajendra Singh
A Plea for 'External'
Evidence
- 15.45-16.15 Coffee
- 16.15-16.45 Willi Plöger
The Nonspatiality of
Language
- 16.45-17.00 Closing ceremony
Porthania, PIII
- Kjartan G. Ottósson
An Archaising Aspect of Ice-
landic Purism: The Revival
of Extinct Morphological
Patterns
- Bengt Nordberg
The Use of Onomatopoeia in
the Conversational Style of
Adolescents
- Mary Hatakka
Why Finns are Kind-er: The
Formal Instruction Factor in
L2 Repertoire
- Tjeerd De Graaf
Similarities and Differences
in Swedish, Dutch and Frisian
- Carol Henriksen
Word-Formation in Danish-
Synchronic and Diachronic
Perspectives
- Krzysztof Janikowski
The Centre and Periphery of
the Allomorphization Process
in Danish and Polish
- Michael Dobrovolsky
Phonotactic Constraint and
Underlying Representation in
Turkish Reduplication
- Bertil Tikkanen
Finiteness as a Parameter in
Clause Linkage
- Janina Ozga och Elzbieta Muskat-
Tabakowska
The Pragmatic Principle of
Topic Fronting and Syntac-
ticization to Relative Clauses
- Jolanta Rokoszowa
"La Langue a Les Caractères
Qu'elle Emprunte au Temps" -
Some Preliminary Results
- Dora Maček
Relativization in Swedish

8e RENCONTRE DES PROFESSEURS DE FRANÇAIS
DE L'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR

Département des langues romanes
Université de Helsinki
Hallituskatu 11
00100 HELSINKI

Helsinki, le 6 mai 1986

Chers collègues,

C'est de nouveau au tour de l'Université de Helsinki d'organiser la rencontre des professeurs de français de l'enseignement supérieur qui pourrait avoir lieu les 7 et 8 novembre 1986.

Nous avons le plaisir d'annoncer la présence à cette Rencontre de Monsieur Oswald Ducrot, de l'EHESS, qui dirigera début novembre un séminaire au Département des langues romanes de l'Université de Helsinki.

Comme thème général, nous vous proposons la linguistique textuelle. Un autre thème pourrait être la linguistique contrastive. A ce propos, nous tenons à signaler que nous avons l'intention d'organiser en automne un colloque franco-finlandais de linguistique contrastive finnois/français.

Nous espérons que vous serez nombreux à faire une communication, et nous sommes prêts à accueillir toutes les propositions concernant les thèmes, l'organisation du travail, etc.

Nous vous demandons de bien vouloir nous retourner le bulletin d'inscription préliminaire ci-joint avant la fin du mois de mai; il va de soi que vous pourrez nous faire savoir plus tard le titre exact de votre exposé.

Avec nos salutations amicales
pour le comité d'organisation

Iris Mäkinen-Schwanck
Iris Mäkinen-Schwanck

TAKO-86 - TIETOKONE KIELTEN OPETUKSESSA JA OPISKELUSSA

TAKO-86

Teknillisen korkeakoulun kielikeskus järjestää yhteistyössä Korkeakoulujen kielikeskuksen kanssa tilaisuuden tietokoneen käytöstä kielten opetuksessa ja opiskelussa Otaniemessä elokuun 21.-22. päivänä 1986. Tarkoituksena on luoda läpileikkaus alan kehityksestä ja antaa opettajille, tutkijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille mahdollisuus kokemusten ja ajatusten vaihtoon.

Tilaisuuden ensimmäisen päivän luentoja ja demonstraatioiden avulla johdatellaan osallistujat tietokoneen käyttöön kielten opetuksessa ja opiskelussa. Toisena päivänä järjestetään symposio, jossa halukkaat voivat esitellä tutkimuksiaan ja kokemuksiaan esim. seuraavilla tietokoneavusteisen opetuksen osaluilla (luettelo ei ole poissulkeva):

- tietokoneen integrointi kieltenopetukseen
- opetusohjelmien didaktiikka ja metodiikka
- ohjelmatyypit ja käyttömuodot opetustilanteessa
- ohjelmointikielet ja työkaluohjelmat
- valmisohjelmien soveltuvuus, käyttö ja saatavuus
- tekijäkielet ja -järjestelmät (authoring systems)
- laitteistot (mikrot, oheislaitteet, audio, video ym.)
- opettajien koulutus ja valmennus

Tilaisuuden yhteydessä on tarkoitus järjestää laite- ja oppimateriaalinäyttely, johon myös opettajat ja opiskelijat voivat asettaa esille itse kehittämiään ohjelmia ja oppiaineistoja. Näyttelyyn osallistuminen ei edellytä esitelmän pitoa. Pyydämme ystävällisesti lähettämään alustavan ilmoittautumisen oheisella lipukkeella osoitteeseen:

TAKO-86 Päivät
Kielikeskus/Teknillinen korkeakoulu
Otakaari 1, 02150 ESPOO

Tiedusteluihin vastaavat Marja Renkonen (TKK, 90-4512085), Jouko Seppänen (TKK, 90-4512607), Helena Valtanen (KKK, 941-292884) ja Timo Sikanen (KKK, 941-292878).

TAKO-86 PÄIVÄT
Otaniemi 21.-22.8.1986

ALUSTAVA ILMOITTAUTUMINEN

Nimi: _____ Aion pitää esitelmän ___ (merkitse rastilla)
Arvo/amm.: _____ Esitelmän aihe: _____
Työpaikka: _____
Osoite: _____ Haluan esitellä näyttelyssä _____
Puhelin: _____ Osallistun kuulijana _____

ENGLISH SUMMARY

Dr. Liisa Löfman, currently at the University of Munich, reports on the results of a survey conducted by the Language Centre for Finnish Universities which aimed at finding out the further training needs of language centre teachers. Information was gathered by a questionnaire, which, in addition to these needs, surveyed the teachers's educational background, teaching experience, and use of time, as well as problems encountered in their work and sources of professional satisfaction. The results show, for instance, that the majority of the respondents have at least a master's degree in the language they teach, a fairly long career in teaching (average 11 years), and that more than half have been engaged in post-graduate studies. As the most problematic areas in their work the respondents identified the lack of suitable materials, methodological questions, lack of facilities and resources, short courses and big groups, and the assessment of language skills. On the other hand, the respondents found their work challenging, enjoyed working with the students, and derived satisfaction from developing materials and trying out new methods. As to the further training needs, the following areas were regarded as the most important: materials production (88,6%), development of teaching methods (87,4%), testing (78,3%), specialized terminology (68,0%), and didactics (LSP and adult education) (66,3%). The results of the survey have been utilized in the planning of the Programme of In-Service Training for Language Centre Teachers (PILC).

Dr. Raija Markkanen from the Language Centre for Finnish Universities reports on the conference "Text-Argumentation-Interpretation" held in Jyväskylä 25.-27.4.1986. The conference was arranged in cooperation with the Department of Philosophy, University of Jyväskylä, with the purpose of bringing together philosophers and text linguists to discuss common problems in the study of argumentation. Although it soon became apparent that finding a 'common language' for the two disciplines was difficult, it was nevertheless felt that this kind of interdisciplinary approach gave new insights into the study of argumentation. The papers presented will be published by Verlag Buske (Hamburg) in their series "Papers in Textlinguistics".

Karsten Jessen describes the activities of Die Deutsche Auslandsgesellschaft which, when it was set up in 1949, took as its goal the re-establishment of international contacts and trust in the German people. Today Die Deutsche Auslandsgesellschaft specialises in German-Scandinavian cooperation and wishes

above all to further the study of German at Finnish universities. The recently started cooperation (see Language Centre News 8/85, 2/86) will continue in the future.

In his article Jochen Schröder from the Herder-Institut, Leipzig, discusses the transfer of specialized terminology into everyday language usage in the German Democratic Republic. He illustrates the process by giving examples from newspapers and dictionaries. Because language is not a static system, it is important for a language teacher to be aware of this process.

SVENSK RESUMÉ

Dr. Liisa Löfman, för tillfället aktiv vid universitetet i München, rapporterar om resultaten av en översikt som gjorts av Högskolornas språkcentral i syfte att utreda språkcenterlärarnas behov av fortbildning. Informationen samlades med tillhjälp av en enkät som, förutom dessa behov, också avsåg att utreda lärarnas utbildning, lärarerfarenhet, tidsanvändning, samt problem de stött på i arbetet och källor till tillfredställelse i arbetet. Resultaten visar t ex att majoriteten har åtminstone en fil.kand. i det språk de undervisar i, en rätt lång karriär som lärare (i genomsnitt 11 år) och att fler än hälften har studier utöver fil.kand. examen bakom sig. De största problemen inom arbetet ger bristen på lämpligt material, metodologiska frågor, bristen på arbetsutrymmen och -redskap och andra resurser, korta kurser och överstora grupper samt bedömningen av språkliga färdigheter. Å andra sidan ansåg de flesta arbetet utmanande, njöt av att arbeta med studerande, och fick en känsla av tillfredställelse genom att utarbeta läromedel och att pröva ut nya metoder. Vad fortbildningen angår, ansågs följande områden viktigast: utarbetandet av material (88,6%), utvecklingen av undervisningsmetoder (87,45%), testning (78,3%), fackterminologi (68,0%), och didaktik (LSP och vuxenutbildning) (66,3%). Resultaten av undersökningen har utgjort underlag för planeringen av språkcenterlärarnas fortbildningsprogram (PILC).

Dr. Raija Markkanen från Högskolornas Språkcentral rapporterar om en konferens 'Text-Argumentering-Tolkning' som hölls i Jyväskylä 25.-27.4.1986. Konferensen arrangerades av Högskolornas Språkcentral och institutionen för filosofi vid Jyväskylä universitet i avsikt att samla filosofer och lingvister till en gemensam diskussion om problem som berör dessa två vetenskaper när det gäller undersökningen av argumentering. Fastän det snabbt blev uppenbart att det förelåg svårigheter att finna ett 'gemensamt språk' ansågs det i alla fall att en tvärvetenskaplig diskussion av detta slag gav nya insikter i studiet av argumentering. Föredragen som hölls kommer att publiceras av Verlag Buske (Hamburg) i serien 'Papers in textlinguistics'.

Karsten Jessen presenterar Die Deutsche Auslandsgesellschaft, som då det grundades år 1949 tog som sitt mål att återupprätta förtroendet för tyskarna och återknyta internationella kontakter. I dag specialiserar sig Die Deutsche Auslandsgesellschaft på det tysk-skandinaviska samarbetet och vill framför allt stöda tyskundervisningen vid de finländska högskolorna och universiteten. Det påbörjade samarbetet (se Kielikeskusuutisia 8/85, 2/86) kommer att fortsätta.

I sin artikel diskuterar Jochen Schröder från Herderinstitutet i Leipzig intrånget av fackterminologi i vardagligt språkbruk i DDR. Han belyser denna process med exempel ur tidningar och ordböcker. Eftersom språket inte är ett statistiskt system är det viktigt att språklärare är medvetna om denna process.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
LANGUAGE CENTRE FOR FINNISH UNIVERSITIES

REGISTRATION FORM

Third International Peace University (TIPU) 22.-25.10.1986

.....
Surname

.....
First name

.....
Institution/department

.....
Telephone

.....
Home address

.....
Telephone

.....
I am interested in the following topics

.....
.....
.....

The most suitable time for the workshop for language teaching and peace education would be

23. and 24.10.86 24.10.86 other, which .....

STREET ADDRESS:
Cygnaeuksenkatu 3
40100 JYVÄSKYLÄ

POSTAL ADDRESS:
Seminaarinkatu 15
SF - 40100 JYVÄSKYLÄ
FINLAND

TEL. 35841-292 880
35841-292 884

FICHE D'INSCRIPTION

Enseignement du français langue de spécialité
2. - 4.9.1986 à l'ESSEC de Helsinki

NOM _____ PRENOM _____

FONCTION _____ LIEU DE TRAVAIL _____

ADRESSE (personnelle/professionnelle) _____

TELEPHONE _____

Logement désiré: ___ oui ___ non

A retourner le 30 mai au plus tard à: Jyväskylän yliopisto
Korkeakoulujen kielikeskus
Jean-Pierre Dépée
Seminaarinkatu 15
40100 JYVÄSKYLÄ

Ilmoittaudun AFinLA:n syyssymposiumiin Joensuussa 15. - 16.11.1986

Nimi _____
Osoite _____ Puh. _____

/ / Esitelmän aihe _____

_____ Kesto / / 20 min.
/ / 40 min.
/ / En pidä esitelmää.

Palautetaan os.: Ritva Hoikkala
Englannin kieli,
Joensuun yliopisto
PL 111
80101 JOENSUU

The Sixth International Conference
of Nordic and General Linguistics
University of Helsinki
August 18-22, 1986

53 Please return this form
before March 1, 1986 to:
Area Travel Agency Ltd
Congress department
P.O. Box 227
SF-00131 Helsinki, FINLAND
Tel.: Int.+358 0 18551
Telex: 122783 arcon sf

REGISTRATION FORM

Please type or print

Parti- cipant	Surname		First name	
	Title		University	
	Mailing address			
	Postal code	City	Country	Teleph. (office hours)

Registra- tion fee	ONLY ONE ACTIVE PARTICIPANT			FIM/person	Total
	PER FORM	before March 1, 1986	250		
		after March 1, 1986	350		
Social pro- gramme	Active participant and/or companion:				
	Helsinki City tour	Monday, August 18	70		
	Reception by the City of Helsinki	Monday, August 18	Free		
	Porvoo Tour	Wednesday, August 20	190		
	Banquet	Thursday, August 21	190		
Accomoda- tion	Deposit and reservation fee per person			420	
					TOTAL FIM:

Hotel reserva- tion	<u>Hotels</u>	<u>single room</u>	<u>double room</u>
	Hospiz	FIM 285 ☐	FIM 415 ☐
	Academica	FIM 190 ☐	FIM 260 ☐

Rates per room and night, including breakfast.
Each reservation will be confirmed with exact room price.

Date of arrival _____

Bank account:
KOP Helsinki
101030-62802

Date of departure _____

Postal account:
16700-8

I do not need accommodation

Private accommodation address: _____

I enclose a
banker's draft
for FIM _____
made out to Area
Travel Agency Ltd

Remarks: _____

Date _____ Signature _____

Please note that
personal cheques
are not accepted.

Secretary:
Pirkko Lilius, Nordica / University of Helsinki, Hallituskatu 11, 00100 Helsinki, Finland. Phone:(90) 191 2573. Tlx: 122690.
Official travel agency:
AREA, Congress dept./ Suvi Kiviharju, Kaisaniemenkatu 13 A, 00100 Helsinki, Finland. Phone:(90) 1855 379 Tlx: 122783.

BULLETIN D'INSCRIPTION PRELIMINAIRE

Nom.....Titre.....

Adresse.....Tél.....

Etablissement.....

Je compte venir accompagné(e): oui/non

Hôtel: oui/non

Je compte présenter une communication (de 20 à 30 min discussion
comprise): oui/non. Si oui, le titre (provisoire) sera le suivant:

.....

Propositions en général.....

.....

1981-1982

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUKSEN JOHTOKUNTA 1.1.1986 - 31.12.1987

Varsinaiset jäsenet

Lehtori Mirja Attila
Helsingin yliopiston kielikeskus

Lehtori Helinä Koivisto
Tampereen yliopiston kielikeskus

Prof. Christer Laurén
Vaasan korkeakoulu
Ruotsin kielen laitos

Prof. Jaakko Lehtonen
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Johtaja Pirkko Lehtinen
Oulun yliopiston kielikeskus

Ylitarkastaja Leena Pirilä
Opetusministeriö

Prof. Kari Sajavaara
Jyväskylän yliopisto
Englannin kielen laitos

Tutkija Sinikka Koponen
Korkeakoulujen kielikeskus

Johtaja Liisa Löfman
Korkeakoulujen kielikeskus

Varajäsenet

Johtaja Marja Bendel
Tampereen teknillisen korkeakoulun
kielikeskus

Assistentti Liisa Aaltonen
Turun yliopiston kielikeskus

Språktjänstens föreståndare
Hans Nordström
Åbo Akademis Språktjänst

Dosentti Matti Leiwo
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Lehtori Hilikka Stotesbury
Joensuun yliopiston kielikeskus

Suunnittelija Leena Luhtanen
Opetusministeriö

Apul.prof. Tapio Vaherva
Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteen laitos

Tutkija Eva May
Korkeakoulujen kielikeskus

(Vs. johtaja Raija Markkanen
1.1.-31.12.1986

Vaihdot

13-06-1986